Мы бідны, уж з діда, прадіда,
То духом хоц будме богаты!
І чести не дайме здоптати,
А віры не зломит нам біда!
(Русенко)

ISSN 1508-5104

DWUMIESIĘCZNIK

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ

STOWARZYSZENIE ŁEMKÓW

LEMKO ASSOCIATION

Бесіда

ДВОМІСЯЧНИК * РІК XII, Нр 4 (55) ЛИПЕЦ – СЕРПЕНЬ 2000 * КРЕНИЦЯ – ЛІГНИЦЯ

Минуло І Медженародне Бієнале Лемківской / Русиньской Культуры
Минула Курсоконференция Лемківского Языка (перша в нашій історії)

В богатым для нас в важны народны події 2000 році

Витаме ювілейну – XX Лемківску Ватру на Чужыні !

Бесіда

Часопис Головного Заряду
Стоваришыня Лемків

выходит од 1989 рока

посвячений збережыню
історії, культуры
і языка Лемків

інформуючий о жытю
нашой і братніх нам
суспільности

плекаючий вірні
надії прадідів і вітців

в Бесіді почуєш смак
рідного слова, такого,
як передати го треба
Твоім дітям і внукам

Буд спілучастником
і спілтворцьом **Бесіды,**
бесідуй з **Бесідом**

Бесідуй, рад, гвар, повідай!
Товды ЛЕМ будеш собом
і шанувати тя будут Люде

**Чытай Бесіду
Внуку і Діду!**

Правдоподібні на початку січня 1920 р. др Ярослав Качмарчык одбыл подорож до Варшавы. Конферувал там в Міністерстві Військовых Справ і отримал запоруку, што Лемкы не будут покликуваны до войска. В січни і лютым 1920 р. др Ярослав Качмарчык парократні являл ся в Горлицях, *„шырил съміло антидержавны засады і діял негативні своїм діяльністю на інчых".*

Богдан Горбаль, *Русофільска діяльніст...* – стор. 6

І Меджінародне бієнале лемківской /русиньской культуры ся скінчіло благодатно... Хосенность діла польскых Лемків была в тім, же нелем знали зорганізовати таку прекрасну світову акцію, але зась потвердили, же суть способны быти прикладом про вшыткых Русинів на світі – своїм ентузіазмом, а што главно, не женуть ся за мамонов матеріального богатства, за гінязми. Про них гро зостават – духовна культура Лемків, культура тяжко выбойована, але своя, на яку не дадуть допустити.

Марія Мальцовска, *Лемкы в Польщі ся похопили*, стор. 8

Як ся рекло, жебы Лемкы вчыли свої діти по лемківскы, мусят ся гордити своїм походжыньом, а не стыдати ся го, але жебы ся не стыдати лем гордити – мусіли бы ся сами найперше дуже навчыти (довідати) о своїм народі. Єднак не хтят, бо ся стыдают, а стыдают ся – бо не знают. От і заклятий круг...

Я. Горощак, *Як то ся зачало*, стор. 10

...Заповідала ся цілковита „кляпа".А вшыткo през дощ, котрий зачал ляти в суботу над раном. Коли выбила 10 година, на пляцу стоял лем автобус з „Лемковином" і пару авт, з котрых несьміло вызерали ватряне. Зас я сам сідил в шатрі і клял єм на цілий сьвіт...

Андрий Копча, *Моі Михалівскы Ватры* – стор. 13

Гей, в тым нашым Бескыді, кєд пришол уж час чловекови, ишол він на Баницку Гору цілувати сурове, ледувате лице смерти. А як мі, старій, шмат сьвіта перейти на стрічу в Амрозовы гарцуваня, кєд моі ногы дрібнейкы не ходят, а очы моі не хтят смотрити?

Павел Корбчак, *Смерт – банітка* - стор. 19

Нашы стары приповідали, же кєд Бог кликал перед себе представителів народів, жебы повіли – кому што потрібне і чого сой забагне, то перед Нього приступил і Руснак. Каждий сой жычыл інче; хто велику державу, хто міцну армію, богатство, мудріст... А Руснак рюк Богу: „Я бы, Боже... кєбы сте могли... най сусідови... здохне корова".

Юлиян Каменицкій, *Хто сме і што сме* – стор. 22

На окладинці: І Медженародне Бієнале Лемківской / Русиньской Культуры, популярно-наукова сесия. Сідят од ліва: о. Димитрий Сидор (Україна, Закарпатя), др Олена Дуць-Файфер – ведуча сесиі, Польща) Петро Когут (Україна, Львів), проф.Тібор Попович (Угры), Федор Віцо (Словация). Фото: В.Грабан

Новины – не новины, не лем з Лемковины

♦ 8 мая Ведучий Стоваришыня Лемків Андрий Копча і редактор „Бесіды" Петро Трохановскій бесідували з властямі Курортной Ґміны Крениця і Державного Підприємства Креницко-Попрадскых Курортів в справі орґанізациі І Бієнале Лемківской / Русиньской Культуры.

♦ 16 мая др Олена Дуць стрітила ся з послом Збіґнвом Гауснером. Бесідувано о справі звороту Руской Бурсы на власніст, орґанізациі лемківской університетской єдиниці, лемківского програму в Польскій Телевізиі.

♦ 18 мая Заступник Ведучого Головного Заряду СЛ др Михал Сандович лагодил в Міністерстві Культуры і Народового Нашлідства справы орґанізациі Курсоконференциі Лемківского языка в Креници.

♦ 21 мая одкрыто в Мукачові Памятник Кірила і Мефодия. Посвячыня доконал Предстоятель Украіньской Православной Церкви Митрополита Володимир. Заповідаючы тоту велику подію, русиньско-украіньско-росийскомовний часопис „Християнська Родина" взывал: „Святі Кириле и Мефодіє, молите Бога за родственнный вам древній русинськый народ!"

♦ 22 мая проходил в Варшаві І Загальнопольскій Конґрес Ревіндикацийных Орґанізаций в Польщы. Брали в ним участ представителі Стоваришыня Лемків; наше Стоваришыня є членом Загальнопольского Порозумліня Ревіндикацийных Орґанізаций (OPOR).

♦ 26-27 мая Стоваришыня Лемків і Уряд Курортной Ґміны Крениця орґанізували І Медженародне Бієнале Лемківской / Русиньской Культуры Крениця '2000. Шырше чытай на стор. 8-9

Ансамбль ПУЛЬС на креницкій сцені.

♦ 28 мая на медженародным фестівали в Новым Саді (Югославія) выступил русиньскій професиональний Театр Александра Духновича з Пряшова – з драмом выдатного сербского драматурга Воіслава Савіча „Чуєш мамо". Театр представил ся тіж Руснакам в Рускым Керестурі (27) і Словакам в Пазові (29).

♦ 4 червця в Пряшові одбыла ся інтронізация Митрополиты Православной Церкви на Словациі і в Ческых Землях – Кир Николая. В торжествах взяли участ представителі найвыжшых державных власти Словацкой Республикы.

Преосвященний Йоан, Єпископ Михайлівскій витат Його Блаженство Митрополиту Николая.

♦ 9 червця в Музею Никыфора в Креници орґанізувано промоцию альбому „Nikifor". Промоцию прикрасили своім выступом гудакы з Ансамблю „Лемковина". Головний Заряд Стоваришыня Лемків репрезентувал головний редактор „Бесіды" Петро Трохановскій.

Гудакы з „Лемковины" на промоциі альбому „Nikifor".

♦ 17-20 червця перебывала на Лемковині 38-особова група Русинів з Америкы, ведена як што рока неструдженым молодым діячом русиньской діаспоры Джаном Ріґетті (сын Італіяна і Русинкы). 18 і 19 екскурсникы звиджували Креницю і околиці, стрітили ся тіж при ватрі з креничанами. 20 одвиділи Церков – Памятник Священномученика Максима в Ґорлицях, Музей Лемківской Культуры в Зындрановій, а пак поіхали на Пряшівщыну і Підкарпатску Русь.

Чуєш мамо в выконаню Театру Александра Духновича

♦ 22 червця в Лігници проведено зобраня Головного Заряду СЛ. Підсумувано недавну нашу велику імпрезу – І Медженародне Бієнале Лемківской / Русиньской Культуры в Креници, піднято остані постановы однісні орґанізациі XX Лемківской Ватры на Чужыні. Завершыном стрічы был выступ Театру СЛ зо штуком Андрия Копчы „Малювати – малювати".

♦ 28 червця Театр Александра Духновича выступил зо штуком Достоєвского „Село Стєпанчіково" на театральным фестівали в Градец Кральове. 29 червця тоту саму штуку представил в Театрі „Под Пальмоукоу" в Празі.

♦ 28 червця, в дорозі на Фестіваль „Червена Ружа" в Рускым Керестурі, выступил в Будапешті Ансамбль Пісні і Танця „Кычера". Выступ зорґанізувала Амбасада РП в Будапешті.

♦ 29 червця засідала в Варшаві Соймова Комісия д/с Народных Меншости. В дискусиі посвяченій справі лемківскых цмынтерів і можливости одкупліня ґрунтів на Лемковині участ взяли зо стороны СЛ: Андрий Копча, Михал Сандович і Олена Дуць-Файфер. Стрітили ся они тіж в Міністерстві Культуры і Народового Нашлідства з Директором Департаменту д/с Культуры Народных Меншости.

Groby wrócą do właścicieli

(...) Jesienią zeszłego roku w obszernym reportażu opisaliśmy wieloletnie starania Anny Madzelan z Wysowej o odzyskanie na rzecz wspólnoty greckokatolickiej w Śnietnicy łemkowskiego cmentarza w Czertyżnem. Ostało się tam ledwie parę nagrobków, m.in. mogiła dziadka pani Anny. Czertyżne kupił od Agencji (Własności Rynku Rolnego - red. „B") przed paru laty gospodarz z Banisk. Próba ugodowego załatwienia sprawy nie przyniosła rezultatu, choć nie sposób postawić nowemu właścicielowi cmentarzyka zarzutu profanacji miejsca grzebalnego. Przeciwnie, ale o zwrocie ogrodzonych żerdkami 10 arów ani myślał.

Okazuje się, że swój prywatny cmentarzyk łemkowski posiada także Stanisław Pasoń, znany biznesmen spod Starego Sącza, który zakupił od Agencji rozległe włościa w Izbach, gdzie urządził stadninę koni. Pan Stanisław też z szacunkiem odniósł się do tego miejsca, ale póki co, cmentarzyk jest jego, a nie potomków, spoczywających tam ludzi...

Takich cmentarzy jest wiele. Za każdym razem, gdy działacze łemkowscy podważali niegodziwe transakcje, urzędnicy rzeszowskiego oddziału Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa tłumaczyli, że przygotowując ofertę sprzedaży nieruchomości, nie wiedzieli, że tam są cmentarze! Po prostu handlowali zza biurka, nikt nie kłopotał się wizją lokalną. Ale przecież nabywca nie kupował kota w worku. Długo milczały w tej sprawie władze gminy Uście Gorlickie, gdzie jest najwięcej tych zapomnianych wiosek łemkowskich, po których zostały zapadnięte doły i zarośnięte fundamenty domostw. Dobrze się stało, że samorządowcy nareszcie dostrzegli problem, gdyż dalsze chowanie głowy w piasek groziło skandalem międzynarodowym. (...) (HSZ. *Gazeta Krakowska (Nowosądecka)*, 19.05)

Świat uznał jego dzieło

Wczoraj w Muzeum Nikifora odbyła się promocja albumu poświęconego jednej z najbardziej niezwykłych postaci w sztuce europejskiej XX wieku. Ten ułomny krynicki Łemko, za życia często wyszydzany, obrażany, stał się jednym z największych naszych współczesnych malarzy.

Album (...) ukazał się dzięki wydawnictwu „Bosz" z Leska, które w ostatnich latach ma w swoim dorobku wiele cennych i eleganckich publikacji. Tekst do książki napisali - sądeczanin, kustosz tej placówki Zbigniew Wolanin i znany krytyk Andrzej Osęka (nie mógł przybyć na promocję). Spotkanie przebiegało w miłej atmosferze. Przygrywała „Łemkowyna" z Bielanki, kierowana przez Jarosława Trochanowskiego. Dyrektor sądeckiego Muzeum Okręgowego Wacław Kawiorski długo witał gości, redaktorów tego albumu, właścicieli wydawnictwa. Organizacje łemkowskie reprezentowali m.in. Paweł Stefanowski i Piotr Trochanowski.

— *Cieszę się, że po pięciu latach od otwarcia naszego muzeum spotykamy się tutaj ponownie, po części w tym samym gronie. Twórczość Nikifora należy do wspólnego dziedzictwa Polaków i Łemków. (...) Świat przed jego pasją musiał skłonić głowę... świat uznał dzieło Nikifora* — podkreślił wczoraj Zbigniew Wolanin.

Na promocji pojawił się też Marian Włosiński, który opiekował się artystą w ostatnim okresie jego życia. Razem z nim spokojnie przysłuchiwał się opowieściom o Nikiforze Krzysztof Krauze. Reżyser przygotowuje się do nakręcenia dzieła o ty niezwykłym człowieku. (...) (PG, *Dziennik Polski (Nowosądecki)* 10.06)

Wyciszone piękno

W poniedziałkowy wieczór (26. 06 - Ред. „Б") rozpoczął się XXII Starosądecki Festiwal Muzyki Dawnej. W scenerii lokowanej w 1200 r. świątyni św. Elżbiety Zespół Kameralny Cerkwi Prawosławnej św. Cyryla i Metodego we Wrocławiu prowadził melomanów przez dziesięć wieków niezwykłej, a bardzo pięknej.

(...) Utwory wykonywane w poniedziałkowy wieczór w starosądeckim kościele urzekały wyciszonym subtelnym pięknem. Zachwycały także czystością brzmienia, którego współcześni kompozytorzy liturgicznej muzyki już nie stosują.

Nie milknące brawa, zmuszające chór do kilkakrotnych bisów były zasłużoną nagrodą dla zespołu założonego i prowadzonego przez ks. Grzegorza Cybulskiego, który za swoją działalność artystyczną został odznaczony Orderem świętej Marii Magdaleny nadany mu decyzją Soboru Biskupów. (...) (Stanisław Śmierciak, *Gazeta Krakowska (Nowosądecka)* 28.06.2000)

Domyślam się, że w pierwszym akapicie chodzi o piękną muzykę, a nie św. Elżbietę. Zespół („Oktoich") będzie zapewne zachwycony recenzją. ...A, swoją drogą, jaka szkoda, że współcześni kompozytorzy liturgicznej muzyki nie stosują już czystości brzmienia. (pt)

Na łemkowską nutę

Występ Teatru Stowarzyszenia Łemków z Legnicy zakończył w sobotę wieczorem w sali koncertowej Pijalni Głównej w Krynicy I Międzynarodowe Biennale Kultury Łemkowskiej/Rusińskiej „Krynica 2000". (...)

Na imprezę zjechali nie tylko Łemkowie polscy, ale także liczne grupy z Ukrainy, Słowacji i Węgier. Wydarzeniem artystycznym był sobotni koncert chórów cerkiewnych w międzynarodowej obsadzie. W sali balowej Starego Domu Zdrojowego śpiewały zespoły z katedry greckokatolickiej w Preszowie, słowackiej parafii w Jarabinie i miejscowej parafii prawosławnej. Furorę zrobił „Puls" z Preszowa. Perfekcyjnie zagrał zespół instrumentów dawnych z Użhorodu na Ukrainie. Podobały się też dzieci z preszowskiej grupy „Szarysz". Podczas sesji popularnonaukowej radzono nad stanem i perspektywami kultury łemkowskiej. Jej różnorodność, na którą zwrócił uwagę burmistrz Krynicy Jan Golba, można było podziwiać na kiermaszu dzieł łemkowskich twórców i stoiskach z wydawnictwami. (WCH, *Dziennik Polski*, 29 maja 2000)

Powiada Pan, Panie Dziennikarzu, że chóry cerkiewne śpiewały w sali balowej Starego Domu Zdrojowego? Tedy pewnie, podczas sesji popularnonaukowej, nad stanem i perspektywami kul-tury łemkowskiej radzono w cerkwi... No cóż, ostatecznie, jeśli byłaby to odpowiednia sala i odpowiednia... kultura?.. (pt)

Бесідникы, присылайте лемкіяна з польскоі пресы.!!!

З лемківского роду

(до 125-літя народин Модеста Менціньского)

Модеста Менціньского а вірнійше Мациньского (як звали ся його предкы) знают праві же в цілым сьвіті як выдатного оперового сьпівака, якій в кінци минулого і на початку нашого стопітя выступлял на найбарже престіжовых сценах Італії, Німеччыны, Франції, Анґлиі, Австриі. Але мало хто знає, же Модест – Лемко, його тато Емілиян был священником, родом з Мацины Великой.

Вродил ся Модест 25 квітня 1875 рока в селі Новосілкы коло Перемышля, де отец на тот час был парохом. В 1888 році його перенесли до Хіднович, де і прожыл молоды рокы будучий выдатний, сьвітовой славы сьпівак.

Сьпіеу вчыл ся під керівництвом В. Высоцкого во Львові і Ю. Штокгаузена во Франкфурті над Майном, де і дебютувал на оперовій сцені. В 1905 році оженил ся з вродливом Шведком Клері і од того же рока до 1910 был солістом оперы в Штокгольмі. В меджечасі сьпівал на ріжных сценах, в тым і (в роках 1908-09) во Львові. Долго, бо аж 16 років (до 1926) был солістом оперы в Кельні (Німеччына). Вславил ся выконаньом партий в операх Ваґнера (Льоенґрін, Зиґфрид, Танґейзер – в єдноіменных творах). Серед інчых партий выступлял як: Радамес, Отельльо („Аіда", „Отельльо" Верді), Каніо („Паяцы" Леонкавальльо), Ірод („Саломея" Р. Штрауса).

Остатні рокы жытя провыкл Модест Менциньскій в Штокгольмі, де і вмер 11 грудня 1935 рока од інсуліту. Хороненно го на цмынтері заслуженых при велькій масі народу і діячів культуры ріжных країн.

О Модесті Менциньскым написано немало книг і статій, як на Україні так і в ріжных країнах. Я хочу приближыти Вам лем єдну з них: *Модест Менцінський, Спогади, матеріали, листування*. Автор і упорядник Михайло Головащенко, Видавництво „Рада", Київ 1995 рік.

На 461 сторінках – 34 спомины выдатных діячів культуры сьвіта, 110 статій про перебываня і выступы на оперовых сценах ріжных країн, 204 листы Модеста до выдатных діячів культуры, в тым Філарета Колессы, Миколы Лисенка, Соломії Крушельницкой. Книжку прикрашують 31 фото з жытя і творчости Модеста Менциньского. Презераючы карткы книгы, входиш в сьвіт пісенной культуры і одчуваш велич і геніяльніст нашого краяна, якій внюс велькій вклад до сьвітовой культуры. Незважаючы на то, же Модест прожывал далеко од рідной Лемковины, была она в його серци ціле жытя, з гордістю про ню споминал і сьпівал лемківскы пісні.

Модест мал лемківскій характер – скромний, приязний, доброжычливий і чесний, його вшыткы любили. В него голос был як дзвін, сильний, барз звучний і мельодийний, а при тым ліричний, барз поетычний, інтеліґентний, з шыроким діапазоном. (...)

То велька гордіст, же Лемко прославил ся на цілий сьвіт та збогатил скарбницю сьвітовой культуры?

З лемківского роду вышло немало выдатных вчоных, діячів культуры, якы брали активну участ в розвитку Австриі, Росиі, Угорщыны, Чехословациі, Польщы, Зъєднаных Станів Америкы і інчых держав.

Нам треба назвати імена тых люди, вказати іх творчіст. Жебы наше і будуче покоління Лемків знало іх і гордило ся нима.

Петро Когут

Хоц жінкам
не рахує ся років,
почуваме ся в обовязку
примомнути што

22 липця 2000 рока
выполнило ся іх 50

народній поетесі,
авторцї верши для діти,
щырій лемківскій
патріотці,
добрій матери і жені –

Єві Вансач

Так як пишете
Пані Єво в своім вершы:
„Медеведику
не буд смутний" –
не будте смутны,
най радіст заєдно
гостит на Вашым лици,
най ся сполняют
вшыткы мрії – надії,
на
Многы і благы літа!

Головний Заряд СЛ
і Редакция „Бесіды"

Капличка в Мацині Великій - ілюстрация до тексту п. Петра Когута

Три рокы тому вышла друком книжка Богдана Горбаля „Działalność polityczna Łemków na Łemkowszczyźnie, 1918-1921". Лемкы, тоты што знают польскій язык (сут Лемкы в Америці, в Україні, што го не знают), і што заінтересуваны сут нашом історийом, в більшости прочытали ю. Та понеже наша „Бесіда" розходит ся покус і за границю, хосенным буде на нашу думку (потужену голосами з Пряшова) приближыти вшыткым ей Чытачам спомнену книжку. Очывидні неможливым є для нашого часопису друкувати ю по лемківскы цілу. Зато тыж выберame – так під 80-ту річницю подій – еден, барз „міцний" уступ.

Єдна увага – резиґнуємe з приписів. Автор хоснувал так вельо джерел, што становлят они мало не половину тексту. (пт)

БОГДАН ГОРБАЛЬ

Русофільскій рух
Липец 1919 – Серпен 1920

Єдном з важных причын, што політычна діяльніст Лемків в літі 1919 рока пригасла, был факт барз тяжкого, близкого катастрофі економічного положыня реґіону. Атмосферичны умовины на перетягу 1918 і 1919 рока были так екстремальны, што в основний спосіб утруднювали, ци такой чынили неможливым веденя польовых прац на і так неприхыльных тому ґірскых просторах. При тым знищыня і воєнны контрибуциі обдерли лемківскы ґаздівкы зо всякых запасів. В селі Чарна так описувано тот розпукливий стан: *„(...) Жыємe в біді, знищены. Не маме ани коня, ани быків, обходиме ся коровами. Одобрали нам цілий маєток за нич. Бог поміг нам пережыти тоты 5 років – тепер каждий бідний Русначок, котрий ся остоял, єст як зо скалы (...)".* Зо села Богуша писано: *„(...) В нас люде барз бідують. Іщы в маю сьніг лежал, а зимно было як в грудни (...)".* З Ізб доношено: *„(...) Два рокы родило ся барз планно, а в 1918 році мороз іщы літом приходил (...). Ішпанка і оспа шаліют, а іх жертвы падают єдна за другом (...)".*

Капітан М. Ґ. Купер (делеґуваний з варшавского центра Американской Допомоговой Орґанізациі збадати політычну і економічну ситуацию на Лемковині – „Б") в своім рапорті з червця 1919 рока ствердил, што ситуация з жывністю єст барз зла, бо:

1. Земля родит барз слабо.

а) Лем мала част землі была засіяна осіню 1918 і на яр 1919 з огляду на тото, што Лемкы не мали зерна до сіяня ани компери до саджыня.

б) Барз великы дощы і ґрады не позволили на яр 1919 рока засіяти ани тих скромных запасів, котры посідано. (...)

2. Нeє ниякых запасів жывности, бо:

а) Зышлой ярі (1918) і осени (1917) засіяно і засаджено лем малы обшыры землі з огляду на докучливий брак рук до роботы (мужчыны были на війні) і безперестанны, докучливы дощы і ґрадобитя ярю і літом 1918 рока.

б) В тым році (1919) Лемкы не мали можливости піти на Мадяры і наятя ся там до роботы. Тота сезонова праца все приносила ім ґідны доходы і запасы жывности.

3. Лемкы мают барз мало статку, а тот, котрий уж мают, єст барз лихій:

а) Реквізициі сут причыно такого стану.

б) земля дає барз мало пашы.

в) Трава того рока єст выняткoво марна.

Так то і жнива 1919 рока не поліпшыли на Лемковині ситуациі під оглядом жывности, што тяжко одчуто зимом 1919/20. З Клопітниці писано товды: *„(...) Хыбаль приде ся нам голодувати (...)".* З Андриівкы же доношено: *„Чехы ничого до нас через границю не допущают. Всяди немилосерні дуже жебраків. Ціны ідут горі каждого дня. Нихто не хце працувати за пінязі, а лем за хліб (...)".* З огляду на недожывліня трафляли ся смертельны захворіня на плямисти тифус і ішпанку.

В тій тяжкій економічній ситуациі з поле готом приняли Лемкы розказ Військовой Коменды Дополнінь в Кракові з 26 липця 1919 рока. Чынил бо він правомічным розказ звільніня Лемків од вербунку до Польского Війска з 15 січня 1919. Факт тот безперечні причынил ся до продолжыня на пару місяци спокою на Лемковині. 7 жовтня доношено з Ґрибова о тым, што: свящ. Теофіль Качмарчык, др Ярослав Качмарчык, Юстин Воргач з Фльоринкы і Александер Ґоґоч, війт в Полянах коло Креници *„(...) котры заєдно як оловны діяче выступляли, тепер тримают ся цілком спокійні і не занимают ся нияк жадном аґітациjом (...)".* Та спокій тот не выявил ся тырвалий. Іщы в половині вересня одбыла ся в Сапоку стріча тамтыщніх русофілів, котры в часі зобраня *„(...) пісню чеcку стоячы одсьпівали (...)".* З Устя Рускаго же – доношено пізнійше, што студент права Теодор Войтович пране створити там чытальню, де має він *„(...) подібно голосити ріжны (...) мовы і має молодежы чытати ряд медженародных, т.є антидержавных, брошур. Ціла дотеперішня діяльніст проходит стисло потаємні, што съвідчыт, же проводыре замірюют творити штоси недозволене, зато было бы потрібным заказати отвориня чытальні в Устю Рускым, аж і всякых сходин (...)".* О політычных почуваних серед

Лемків, іх пережытях і огірчынях съвідчыт вымовні тот драматычний лист з Мацины Великой: *„(...) Мы были 600 років під Польщом і австрийом і не мали мы свободы, а тепер в роках 1914-15 хто лем признавал ся до того, же ест православным Русином – арештували го і штука было выдостати ся чорту з рук. Дал Бог, же тота чортова Австрия розлетіла ся. Початком здавало ся, же тепер будеме сами для себе – але так ся не стало. Тепер зас впали мы дідкови в рукы і тота чортова Польща гнубит нас і хце дочыста вынищыти Русинів. Гварят, же тепер на едным Русині трьох Ляхів ся буде носило. Маме в Бога надію, же тото не потримат і Бог допоможе, пришле таких, котры нас з тых польскых рук ослебодят, выдрут з той неволі, з того польского пекла (...)"*.

Вертаюча політычна актывніст Лемків была безсперечні выкликана приступліньом польской стороны до побору рекрута на Лемковині. Наступил він правдоподібні з початком листопада. Як перший доносил о поборі річників 1896-1901 др Сименон Пыж. Писал він: *„(...) Скорше брали лем Поляків – тепер берут і нашых (...), котры не хцут іти до пальского войска і зато численны втічут і скрывают ся, де хто маже. Втюк тыж молодший брат бл.п. свящ. М. Сандовича (...)"*. Втіганя Лемків до службы в польскым войску было незгідне з тогочасным польскым законодавством дотычні той квестиі, бо аж марцьова конституция змінила народовий характер польского войска на державний, повідаючы в арт. 91, што *„вшыткы громадяне обовязаны сут до войсковой службы"*. До часу ей ухваліня не было законных основ то того, жебы вербувати представителів народовых меншын, котры – як то часто підкрісльовали лідеры украіньской меншыны – нашли ся в границях Польской Державы не з власной волі.

Правдоподібні в час розпочатя побору на Лемковині явил ся там ведучий русофільскій діяч серед лемківской еміграции в Америці, Віктор П.Гладик. Його участ в американцкій делегации на Мирну Конференцию в Парыжы была добрі знана Лемкам і доцінювана через них. Іщы початком 1919 рока, перед своім выздом з Ню Йорку, Віктор Гладик надзерал высланя на Лемковину одягу зобраного через лемківскых еміграитів в Америці за посередництвом Руского Спасительного Комітету. Та до часу прибытя Віктора Гладика в Бескіды поміч тота не надышла. Зато тіж поіхал він до Варшавы враз з Онуфрийом Ткачом, війтом в Устю Руским. Повело ся ім однайти част стриманого транспорту і привезли дары на Лемковину. Неодолга поіхал він зас до Варшавы, на тот раз з др Ярославом Качмарчыком, і зас найдено партию дарів з Америкы і, полагодившы транспорт, привезено іх на Лемковину.

Того роду діяльніст дозволила Вікторови Гладикови не лем скоро навязати контакт з ведучыма лемківскыма діячами, але тіж найти іх полне довіря. Зато тіж Качмарчыкы заплянували в Білцаревій віче при запертых дверях з його участю на 7 грудня 1919 рока. Правдоподібні уж в тым часі польска сторона глядала Віктора Гладика гончым листом. Арештувано го 8 грудня в Білцаревій. Перевезено до Грибова, але по вступных переслуханях звільнено з огляду на посіданя американцкого громадянства.

Віктор Гладик, як ся здає, не звертал увагы на своє арештуваня і стежыня через поліцию. 31 грудня 1919 рока прибыл він до Ждыні, де до пізных годин конферувал в домі свящ. теодозия Дуркота. Пак забрал ся з будучым на тій стрічы свящ. Штефаном Воляньскым (1880-19??) до його парафіі в Смерековци.

Правдоподібні на початку січня 1920 рока др Ярослав Качмарчык одбыл подорож до Варшавы. Конферувал там в Міністерстві Військовых Справ і отримал запоруку, што Лемкы не будут покликуваны до войска. В січни і лютым 1920 рока др Ярослав Качмарчык парократні являл ся в Горлицях, *„шырил съміло антидержавны засады і діял негативні свойом діяльністю на інчых (...)"*. Найправдоподібнійше выповідал ся він против поборови Лемків до полского Войска і реквізициям одежы і жывности на Лемковині. Реквізиції мали місце м.ін. 10 січня 1920 рока в селах: Конечна, Ждыня, Луг і Маластів. В тым остатнім селі Яцко Шкырпан был побитий і арештуваний через жандармерию яа одмову выданя ім жывности. Інформації о того типу припадках західливо нотувал Віктор Гладик.

Побір річників 1896-1901 веденій на Горличчыні в днях 21 січня – 1 лютого 1920 рока мал обняти – за розпоряджыньом староства в Горлицях – і Лемків. Але тоты, озброєны в інформації придбаны через Ярослава Качмарчыка в Варшаві, протиставили ся. Віктор Гладик хотіл передискутувати на справу побору Лемків на віче (в Горлицях?). Та староста горлицкій не згодил ся і скрізлил тот пункт з програмы віче. Вшытко єдно Лемкы осягнули на якысий час побіду, бо Староство в Горлицях одкликало побір в лемківскых селах.

(продолжыня насупит)

О І МЕДЖЕНАРОДНЫМ БІЄНАЛЕ ЛЕМКІВСКОЙ / РУСИНЬСКОЙ КУЛЬТУРЫ ПИШУТ ГОСТІ З ЗАГРАНИЦІ

МАРІЯ МАЛЬЦОВСКА

Лемкы в Польщі ся похопили

Стоварішіня Лемків і Одбор здравотництва в Криниці, за помочі фінанчной підпоры Міністерства культуры і народного дідицтва, одбору здравотництва в Криниці і Фундації Стефана Батория зорганізовало в днях 26 - 27 мая того року в прекраснім купельнім містечку в Криниці в Польщі І Меджінародне бієнале лемківской (русиньской) культуры, де ся зышли представителі культуры Русинів з Підкарпатя, Словеньска, Мадярьска, Польска і іншых країн. Почас двох днів шырокій меджінародній публіці ся представили церьковны хоры, співацько-танечны ансамблі, фолклорны колективы, але ай індівідуалны співаци і декламаторы поезії, як і писателі, науковці, малярі, карікатуристы.

Лемкы в Польщі ся похопили, бо дякуючі высше споминаным актівітам, участници бієнале нали можность ся зознамити досправды з тым найліпшым, з чім ся Русины у світі презентують. Ай погода стояла на боці Русинів. Прекрасный сонячный час як кебы Русинів зєдняв у їх сполочнім ділі під єдным русиньскым небом.

Яка была пятніця?

Была красна і богата. Участници бієнале положыли на гробі вызначного лемківского маляря, Епіфана Дровняка-Никифора квіты, на то ся одбыло святочне отворіня бієнале в салі у Головній пиялни в центрі купельного міста Криниця. По 16-ій годині ся зачав славностных програм, презентація русиньской культуры, в якій выступили популарны колективы: *Кичера* з Леґніці, *Ужгород* з України, фолковый *Серенча* з Ґорліць, а наконець *ПУЛЬС* з Пряшова, якый был золотым клинцьом програму, і як єдиный професіональный колектів был прикладом великого майстровства презентації русиньской співанкы і танця.

Субота

В програмі не одставала ани субота. Такой о пів єденадцетій в салі „бальовій" Старого дому ся одбыв популарно-научный семінар на тему: *Став і перспектівы розвитку лемківской (русиньской) культуры*, де выступили із своїма рефератами представителі з Польска (Олена Дуць-Файферова), Словеньска (Федор Віцо), України (о. Ди-митрій Сидор), Мадярьска (Тібор Поповіч) і іншы, слова якых тлумачів до польского языка Петро Трохановскый. Каждый з выступаючіх представив програм розвоя русиньской культуры у своїм штаті. Інтересно было ся дізнати о выході *Ґраматікы лемківского языка* (Генрік Фонтаньскый, Мирослава Хомякова), *Програму вчыня лемківского (русиньского) языка для основной школы і ґімназії* (Мирослава Хомякова, Галіна Ґранатовска, Петро Трохановскый, Олена Дуць-Файферова, Марія Ванцова-Шавлюкова, Андрій Квока), о змінах національно-культурного розвоя Русинів на Підкарпатьской Руси, о змінах выдаваня русиньскых новинок в Мадярску, о проблемах зряджіня русиньского высыланя Словеньского розгласу в Пряшові і о ряді іншых актуалных проблемів русиньского жывота в розлічных країнах, де жыють Русины.

„Церков Св.Владиміра, вознесена в роках 1983-1996 як символ привязаня Русинів-Лемків до віры вітців - ПРАВОСЛАВІЯ" привітала церьковны хоры - Хор Св. Іоанна Крестителя з Пряшова, Хор православной парафії в Криниці, Єпархіальный молодіжный хор з Санока, якы ся представили з орґінальныма церьковныма співами. Зась в салі Головной пиялні продовжовав концерт, на якім выступив *Шарішан* з Пряшова, *Родина Ревіляковых* з Бардійова, Аґнєшка Коробчак з Вроцлава - зо співанов поезійов. Владимір Тудуй, Лемко-факір з далекого Маямі, *Ужгород* з ужгорода і Театер Стоварішіня Лемків з Леґніці з пєсов про Никифора *Малювати, малювати*, автором і режісером котрой был Андрій Копча, председа Стоварішіня Лемків в Польщі. Частьов бієнале были і выставкы русиньскых творців - Дмитра Солинкы (малярьство), Андрія Дудича (плоскорізба), Семана Барны (фотографія). Не хыбовав там ани представитель русиньской культуры на Словеньску, а то карікатуріст Федор Віцо, підпредседа Русиньской оброды на Словеньску, якый ся представив з рисунками серіалу *Лько Сова з Баюсова*. Таку саму назву несе книжка, яка онедовго выйде на Словньску в русиньско-анґліцькій верзії.

До пізных вечерніх годин тримав концерт русиньской культуры в Криниці. Был то концерт, якый ся скінчів пісньов *Многая і благая літ*, а то нелем на славу славного лемківского маляря Никифора, якому была присвячена пєса А. Копчі. Кринічане і предста-

вителі Лемків з інших міст, сел Польска оддали тов співанков почливость Петрови Трохановскому, який представлав Никифора, писательови, церьковному і культурному діятельови Русинів Польщі, доля якого в многім є аналогічна із славным криніцкым малярьом світового мена – Никифором.

XXX

І Меджінародне бієнале лемківской (русиньской) культуры ся скінчіло благодатно – на хосен вшыткых Русинів на світі, і хоць представителі Русинів із цілого світа там не были. Хосенность діла польскых Лемків была в тім, же нелем знали зорганізовати таку прекрасну світову акцію, але зась потвердили, же суть способны быти прикладом про вшыткых Русинів на світі – своїм ентузіазмом, а што главно, не женуть ся за мамонов матеріального богатства, за пінязми. Про них гро зостават – духовна култура Лемків. Култура тяжко выбойована, але своя, на яку не дадуть допустити.

Маме што ся од Лемків в Польску учіти.

WOJEWODA MAŁOPOLSKI

Kraków, dnia 00-05-22

GW.II.0717/19/2000

Stowarzyszenie Łemków
I Urząd Gminy Uzdrowiskowej
Krynica

Szanowni Państwo,

Pragnę bardzo serdecznie podziękować Państwu za zaproszenie do wzięcia udziału w I Międzynarodowym Biennale Kultury Łemkowskiej /Rusińskiej Krynica 2000', które odbędzie się w dniach 26-27 maja 2000 r. Niestety pilne obowiązki służbowe nie pozwalają mi na uczestnictwo w tym ważnym wydarzeniu.

Niewątpliwie organizowane przez Państwa Biennale to jedno z ważniejszych wydarzeń kulturalnych w Polsce, przedstawiające cenne prace twórców łemkowskich i rusińskich. Cieszę się, że możliwa była realizacja tego przedsięwzięcia i tak szerokie przedstawienie pracy artystów z tego kręgu kulturowego. Równie istotna dla całej naszej kultury jest inicjatywa zorganizowania dyskusji na temat współczesnej kultury łemkowskiej/ rusińskiej ponieważ brakuje właśnie takich podsumowań i ocen.

Życzę Państwu realizacji planów związanych z I Międzynarodowym Biennale Kultury Łemkowskiej oraz udanych jego kolejnych edycji, a także wszelkiej pomyślności w życiu osobistym i zawodowym.

Łączę wyrazy szacunku

Ryszard Masłowski

Рысунок Федора Віцо, єден з выставы його карикатуры, представленой попри інчых выставах на І Медженародным Бієнале Лемківской / Русиньской Культуры. Креница, 26-27 мая 2000 р.

ЯРОСЛАВ ГОРОЩАК

Як то ся зачало

Написал єм о тым юж раз. Єднак од тамтого часу минуло десят років. Ци можу гнеска раз іщы посмотрити на тамтот час? Можу.

Вертам думками до тамтого дня 1979-го рока, коли єм в нас дома рюк до моіх двоюрідных сестер (не любю слова „кузинка") Штефкы і Анны Дубец – зробме огниско, але не такє обычайне, лем такє, жебы ся молодіж при тій оказиі дашто навчыла о нашым народі.

А был то час, коли в нашым лемківскым сьвітку нич ся не діяло. Товды, як Ярослав Трохановскій творил в Ліцу лемківскій хор (і был в нас жебы сме в ним сьпівали), мы не дозріли до того під жадным взглядом, ани зме не годны были понести кошты того. По выізді Ярослава запанувала на Заході пустка і безнадія, а мы якраз доросли до діяльности. Хтіли сме, **я хтіл**, робити штоси, жебы Лемкы хтіли быти дальше Лемками. Єст то по фрасі трудне в обставинах, в якых жыєме. Привьюл єм 10 років тому і при-веду іщы раз слова Т. Ольшаньского з „Magur": ***By Łemkowie chcieli zadać sobie pytanie – co to znaczy być Łemkiem – łemkowskość musi dla nich najpierw stać się przedmiotem dumy a nie zawstydzenia.***

Я тото знал на долго пред Ольшаньскым, але як того доконати, коли родиче найчастійше мало, або нич не знают (одкаль зрештом мали знати). Сами мают комплекс нижшости та і діти не вчат. Мало того, же не знают, але і небарз хтят знати! Коли бы зробил штоси в роді Літаючого Лемківского Університету, та нихто, або такой нихто не прийде. Може зрештом ся мылю, може треба спрібувати? Може якраз ідея хватит (як бы то того доложыл розрывку)? Вчыти ся істориі ци літературы, то нудне для люди, якы іщы николи не преступили пророга святыні народовой культуры. Тымчасом не сплыне на нас Дух Святий, як 2000 років тому на Апостолів і не спричынит, жебы сме сами зо себе знали што треба. Не маме своіх шкіл, де бы ся нашы діти на примус того вчыли (як в каждій школі) і нихто вколо не є в тым заінтересуваний. Хтоси рюк, же Нарід жыє так долго – як долго жыє його мова. Може то не доцяп так єст, бо найважнійша єст збірна сьвідоміст власной інчости од другых і сьвідоміст груповой спільноты зо своіма, але што єст той інчости і той спільноты найліпшым і найважнійшым доводом, як не власна мова? Мова народовой менчости в діаспорі єст скарбом, котрого не вільно втратити, бо раз вирачена не одродит ся николи. Родиче юж не навчат, бо сами не знают, а шкіл не маме, жебы там діти післати. Як ся рекло, жебы Лемкы вчыли свої діти по лемківскы, мусят ся гордити своім походжыньом, а не стыдати ся го, але жебы ся не стыдати лем гордити – мусіли бы ся сами найперше дуже навчыти (довідати) о своім народі. Єднак не хтят, бо ся стыдают, а стыдают ся – бо не знают. От і заклятий круг, з котрого неє простого выходу. Істна квадратура кола. Выглядат на то, же єдина метода, то подаваня Лемкам відомости о собі в такій спосіб, як ся подає ліарство дітям. Треба го посолодити!!! (може то і зрештом найліпшій спосіб на всяку науку, каждого чловека і в каждым часі) Як посолодити? Ци то ся даст? Даст ся, коли си чловек юж здефініює проблем. Што може быти таком осолодом? Тото, што інтересує і што діят на каждого чловека, незалежні од народности. Каждий любит ся забавити, розорвати, а молодіж потрібує найти жытьового партнера. Треба предовшыткым дати розрывку а попри ній „прецмуглювати" (Боже хран – не за дуже) знаня о собі. Так мі тіж выходило, коли робил єм стрічы о народовым профілю в нас дома. Кілько єднак люди мож запросити дохыж? Пятнадцетеро? До того лем знаємых і родину. Незнаємы не прийдут, зрештом – де іх глядати?

Замрияла ся мі велька імпреза, на котрий мож бы при оказиі забавы прешварцувати Лемкам кус знаня. Одкаль я сам мал відомости о Лемках і народову гордіст? Од своіх Родичів, од Петра Трохановского і дальше з нашой літературы, в тым поезиі Мурянкы, друкуваной в украіньскым „Нашым Слові", але найближшом мі, рідном лемківском мовом. Товды не мож было інде друкувати і розумію тераз, як дуже то для нас товды значыло. Як вертам назад памятю, то здаю си справу з того, кілько завдячам Петрови Трохановскому-Мурянці як Лемко. Было то для мя (і дальше єст) найважнійше і невычерпане джерело знаня. Його поезиі не постыдам ся нигде на сьвіті, а його писаня в „Бесіді" і всяди, де лем ся скорше появило, двигало моє почутя народовой гордости на шторазвыжший рівень. Пиш іщы долгы рокы друже Петре, на славу нашого народу.

* * *

Страшний был товды во мі смуток і прагніня, жебы штоси ся зачало діяти в лемківскым сьвіті. Як ся вказало пізнійше, во вшыткых сьвітлых лемківскых серцях было подібні, лем нихто не знал што робити. Гнешнє поводжыня Ватры в нас і в Горах вказує, же была то трафна думка. Того нам треба было. Хоц...

Гнеска Ватра єст велька, але не повчаюча. Іщы до недавна Ведучий Стоваришыня просил мя: „Зрыхтуй материял до конкурсу о істориі

Выступ „Лемковины" в Щецині, 1984 рік. Сольо съпиват Владимір Горощак, в хорі – Ярослав, Любомір і Ігор Горощакы.

і культурі Лемків. Другій – о лемківскій мові." І я рыхтував, през пару років надармо, бо потім ся вказувало, же: „Знаш што – не будеме тых конкурсів робити, бо якоси – видиш – акурат не пасують в тым моменті до програму, а певні ся і так нихто не зголосит." І престал єм. Тымчасом то повинен быти єден з найважнійшых пунктів програму, з найвекшыма нагородами!!! Як не попри Ватрі, то як і коли хцеме промувати нашу мову і пошырювати знаня о собі? Же ся нихто не зголосит? Певно же ні! Як за розобраня ся дівкы на сцені до бікіні нагородом был выізд до Іспанії на два тыжні, а за выграня конкурсу о істории і культурі Лемків дипльом, та глупий бы ся голосил. Тымчасом сут люде, якы мают моральний обовязок брати участ в такых конкурсах, жебы довести, же стоваришаня ся штоси дає, штоси значыт. Велькіст нагороды найбарже сьвідчыт о значыню конкурсу для Організаторів! Поза тым – фахове нарыхтуваня зьвідань, фахове, з авторитетом жюрі. Гнеска юж бы мя єднак трудно было нагварити на даремну роботу. Наша Ватра пішла в розрывкову сторону. А шкода, бо мож было хоц раз в році промовити до сумліня народу. Колиси были менчы можливости, але ся робило!

Вернийме єднак до початків, до тамтой першой Ватры, званой іщы товды Огниском.

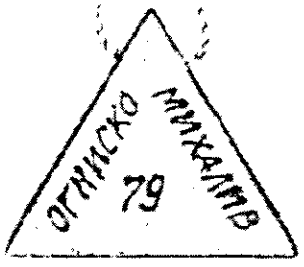

Штефка все была актывна (і така остала до днес) – рада тіж підняла мою думку. Розділили сме ролі. Дівчата взяли на себе апровізацию. Заплянували (як добрі памятам) печеного барана, курятину, кобасу, борщ) а до питя два термосы пива. Вывязали ся зо свойой ролі ідеальні. Змобілізували тіж михалівску молодіж до помочы. На жаль памятам лем Павла Гербута, котрий занимал ся печыньом барана і Ваня (?) Цесьлю, якій возил своім автом дырва на огниско і дошкы до сіджыня. Взяли тіж дівчата на себе предватряну рекляму, а мы програм, назвийме то – розрывково-повчаючий. В пляні был тіж пункт, жартібливо бесідуючы, розпознавчо-зачыпний. Як ся молоды стрітят (а вшыткы сме были товды молоды), то треба ім створити можливости, жебы ся „позарывали" – як повідал мій Няньо. Подумал єм, жебы впровадити тзв. французку почту. Флірт товарискій, якій мал ся оперти на тым, же каждий учасник діставал на груди нумер. Заплянуваний был Листонош, котрий мал мати торбу в формі велького червеного серця. Тоту торбу вшыла моя сестра (рідна) Марися і вышла крас, прекрас. Заплянував єм, же нуме-

ры будут на деревяных трикутниках завішеных на карку. Запроєктував єм значок. Сестра Марися задбала о трикутникы з грубой склийкы, а я годинами выпалял выпалярком взорок, напис і нумер (скорше єм си мусіл зробити сам выпалярку). Вартало бы на тій Ватрі зьвідати Ватрян хто ма до гнеска такій значок (поза мном, очывидні). Може вартало бы зафундувати даякій подарок для такой особы? Може вартало бы тіж запросити на сцену дакого, хто памятат тамто Огниско, жебы оповіл свої товдышні одчутя. Памятам, же в роли Листоноша обсадили сме Владка Гнатишака, якій ідеальні до ней пасувал.. Найперше розносил карточкы, а потім хто хтіл, тот писал писал дашто до выбраного нумера, а Листонош што парунадцет минут зберал тоты карткы до оного червеного серця і преносил до адресатів. Листонош был чудовий, але мам вражыня, же нашы молоды Лемкы яккоси не барз ся зорєнтували, якы тота французчына дає можливости. Была то певні в векшости новіст для них.

Коли іде о програм розрывково-повчаючий, то єден конкурс был поважний і найдолжший – о нашій історії і культурі. Выграл го Павел Стафиняк. Што было позатым? Памятам, же был конкурс силы. Кілько хто зробит тзв. помпок. Нагородом была стальова сокырка на долгым топориску, тыпу „цюпаґа". Сокырок было пару. Зробленых зо желіза за моім проєктом, а долгы топориска робил єм сам. Єдну таку сокырку мам до гнеска дома. Конкурс тот выграз хыбаль Владек (?) Поручник. Позатым было кусаня ябка на нитці – дівча тримало нитку, а хлопец кусал. Преферуваны были выступы парами. Потім дівчата бандажували своіх партнерів, але паперьом тоалетовым. Рахувал ся час і докладніст выконаня, а тот папериско ся рвал як фрас. За якісий час пары мали тридцет секунд на то, жебы порцийком начерпати до куфля пива (дівчата) і го выпити (хлопці). Пиво ся пінит і небарз ся дає порцийком черпати. Было шувні сьміху попри тым. Вшыткых конкурсів, ани хто іх выграл не памятам. Сьпівали сме при ґітарах цілу ніч.

Як ся тото наше Огниско закінчыло? Памятам докладні, же сме ждали нетерпливо на одроджыня ансамблю „Лемковина" і на просьбу організатора вшыткы учасникы Огниска ухвалили, же скору з впеченого барана ся продаст, а пінязі презначыт на одроджыня ансамблю. Не были то велькы грошы (хто мал товды велькы грошы?), але рахувала ся інтенция і добитні вказувала – якы сут нашы і нашых огнисковых гости очекуваня і прагніня. Так товды было. Ждали сме на „Лемковину" і коли ся одродила – пішли сме до ней як в дым, вшыткы братя Горощакы. Мало того. Іщы скорше нашли сме в Бі-ляниці Ярослава Трохановского і го наваряли жебы творил ансамбль, же поможеме. І сме помагали з цілого серця і душы. Был такій час (коротко, але был), же вшыткы теноры і третя част басів то были мы. Треба ся было вчыти своіх партий до хору, іздити в Горы. То нас барз абсорбувало. Не старчало часу і сил на інче. планували сме зрештом што якісий час запалити подібне огниско в інчым місци де жыют Лемкы. Товды то появила ся Ватра в Горах і здавало ся нам, же юж не треба інчых Ватр, бо вшыткы ся будеме зыіжджати до той – Єдной. Час вказал, же была то скора радіст. Ватру преняли Українці і нам остал лем Михалів. Коли (і ци) воскресне наша Ватра в Горах? На ждыньскій Ватрі іщы єм не был і не выберам ся там, покля не буде зас лемківска!

Мал єм написати о самым початку, то значыт о перший Ватрі. Не знам што буде в другій і третій части, котру мают написати Андрий Копча і Петро Трохановскій, але хцу іщы спомнути окремо дві особы звязаны з початками михалівской імпрезы.

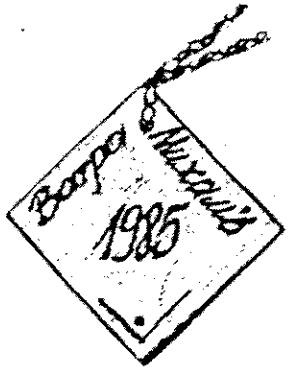

Хтіл бым міцно підкріслити ролю Сестер а найбарше Штефкы. Анна по кількоси першых Ватрах выручыла ся, а вручыля Геня, жебы тіж по якісым часі одыйти од того. Обі мают великы заслуты, але Штефка єднак діяла непрерывні. То Она была Хресном Мамом Нумер Єден нашой Ватры і коли я одышол з братми до „Лемковины" і Ватры в Горах, Хресна Мама остала при ній і не дала згаснути нашому Хреснятку. Гнеска тото Хресня ма юж двадцет років і єст такє велькє, якого сме прагнули, але якого сме ся нияк не могли сподівати, же ся му так поведе вроснути. Штефка през ціле двадцет років, в такій ци інчий формі, кєд не як головний організатор, то як спілорганізатор, ведучий конкурсы, конферансєр, або в інчий формі до неска єй всперат. Вложыла дуже свого часу і пінязи, вложыла серце в Ватру на чужыні. Най Ти Бог даст здоровя, Сестричко, і вшыткого што найліпше – на ***Многая літа!***

Окремом історийом єст Михал Романяк. Не было го, штоправда, при першых Ватрах, але його вручыня ся было початком якбы нового, выжшого єй етапу. Мимо же мам ся заняти лем початком, не оден єм Го не вспомнути.

Його сынове такой од початку вручыли ся до Ватры, але аж коли вручыл ся до ней Романяк Сеньор, Ватра набрала векшого блеску. Бог єден

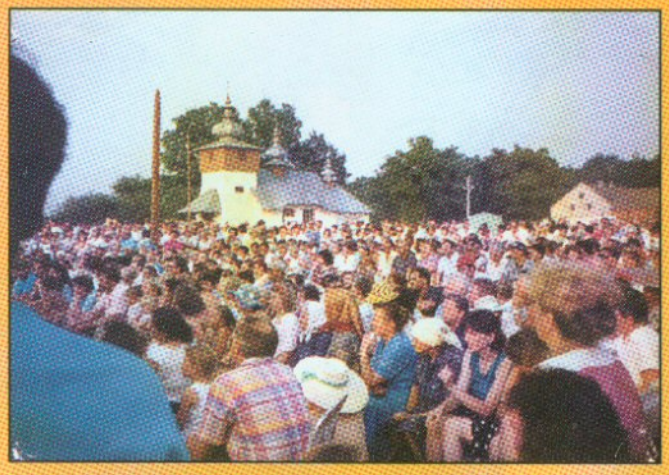

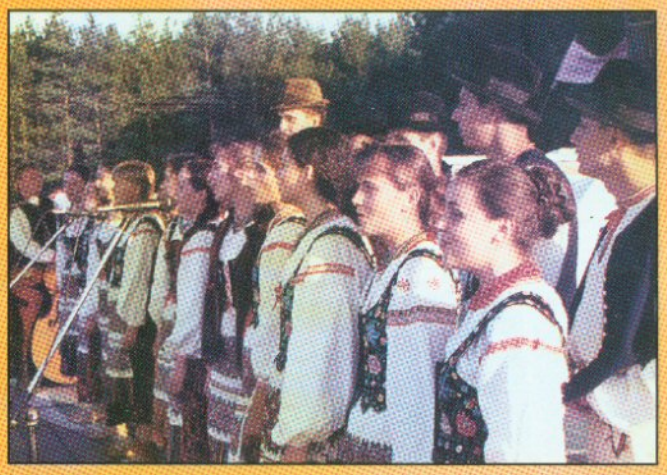

ЛЕМКІВСКЫ ВАТРЫ НА ЧУЖЫНІ

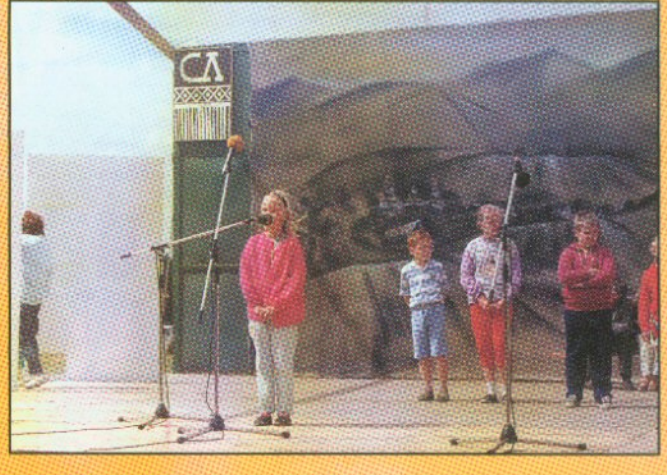

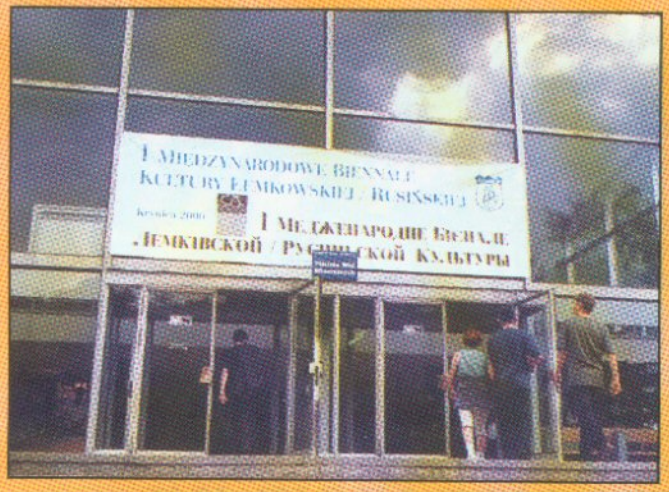
I Międzynarodowe Biennale
Kultury Łemkowskiej / Rusińskiej
Krynica 2000
I Международное Биеннале
Лемковской / Русинской Культуры

RUSIŃSKIEJ
'2000

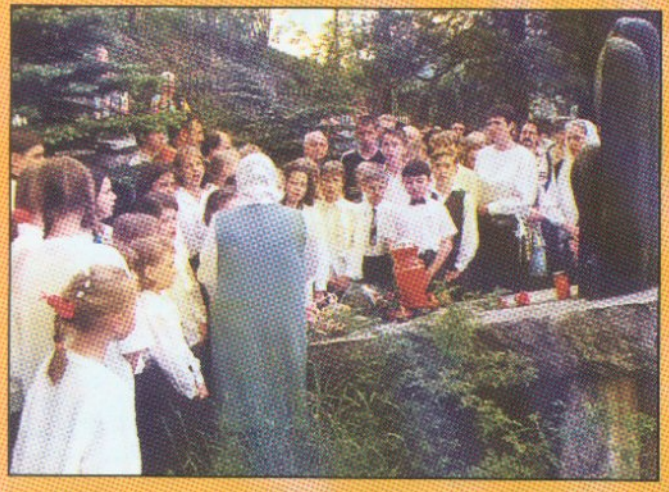

I МЕЖДУНАРОДНОЕ
БИЕННАЛЕ
ЛЕМКОВСКОЙ РУСИНСКОЙ
КУЛЬТУРЫ
2000

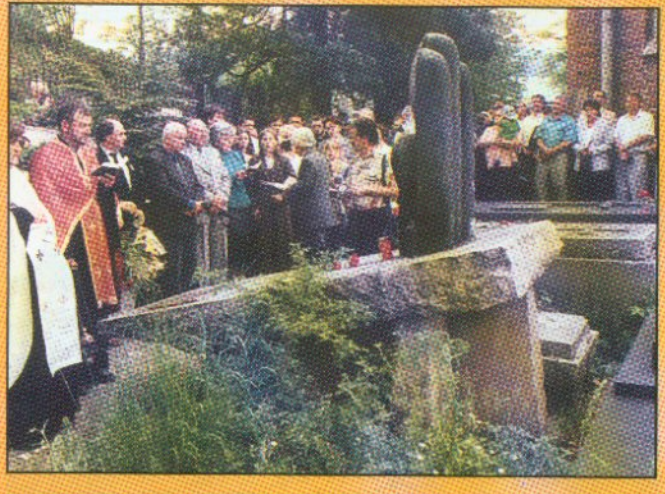

I МЕЖДУНАРОДНОЕ
БІЕННАЛЕ
ЛЕМКОВСКОЙ РУСИНСКОЙ
КУЛЬТУРЫ
2000

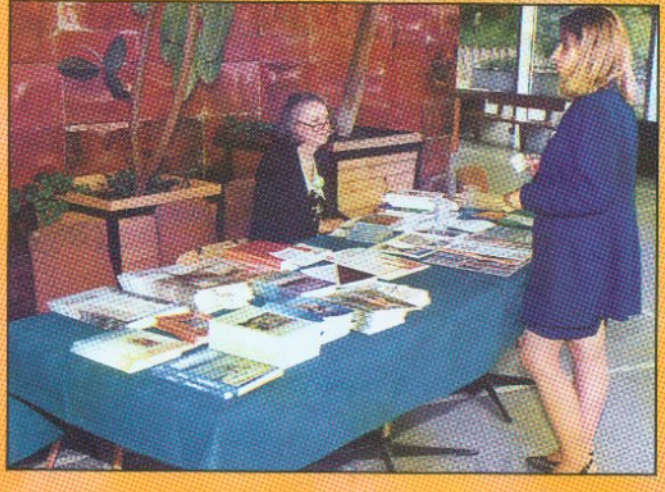

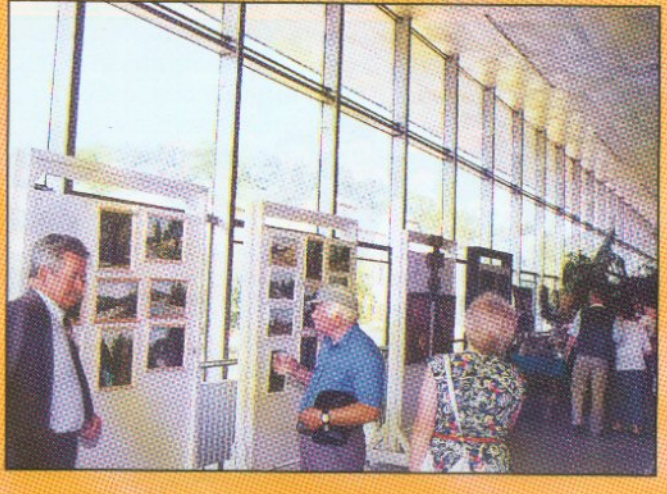

І МЕДЖЕНАРОДНЕ БІЄНАЛЕ ЛЕМКІВСКОЙ /РУСИНЬСКОЙ КУЛЬТУРЫ

КРЕНИЦЯ '2000

●

I MIĘDZYNARODOWE BIENNALE KULTURY ŁEMKOWSKIEJ / RUSIŃSKIEJ

KRYNICA '2000

26-27 MAJ

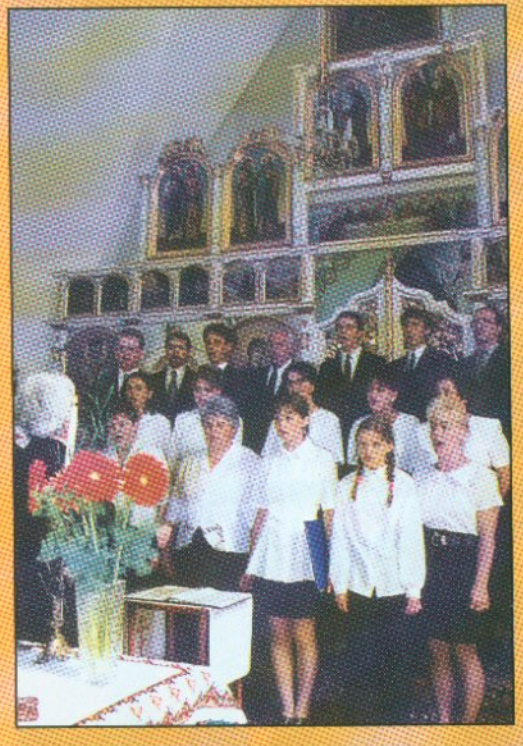

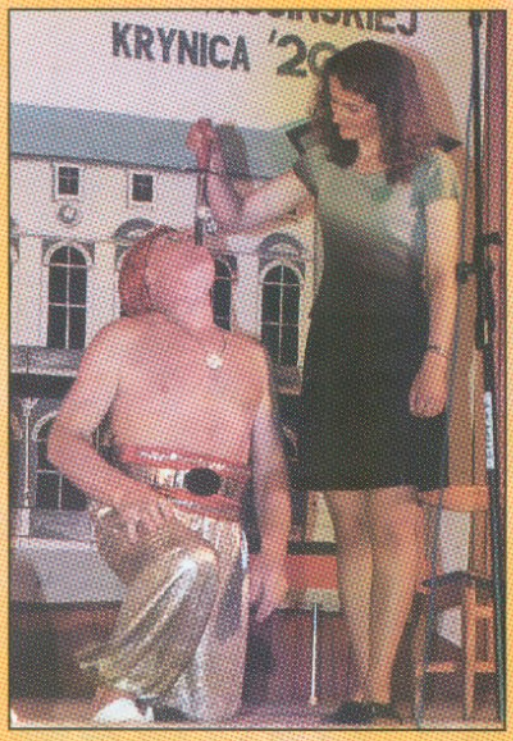

STOWARZYSZENIE ŁEMKÓW SERDECZNIE DZIĘKUJE ZA POMOC W ORGANIZACJI BIENNALE:

MINISTERSTWU KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

•

FUNDACJI IM. STEFANA BATOREGO

•

URZĘDOWI GMINY UZDROWISKOWEJ KRYNICA

•

PAŃSTWOWEMU PRZEDSIĘBIORSTWU UZDROWISK KRYNICKO-POPRADZKICH

•

FOTO: MIROSŁAW WACHNA

WŁADYSŁAW GRABAN

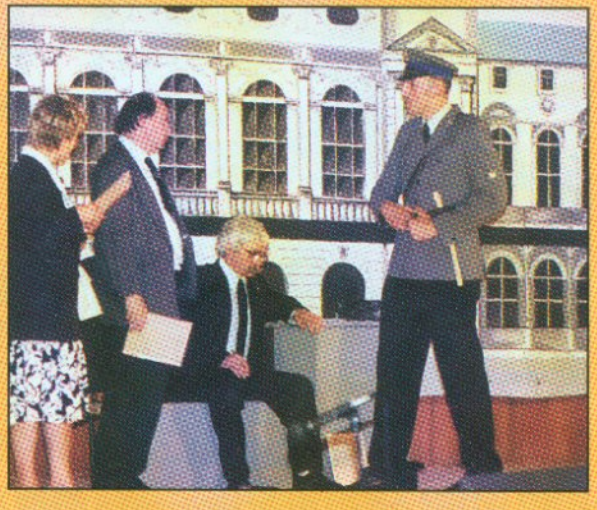

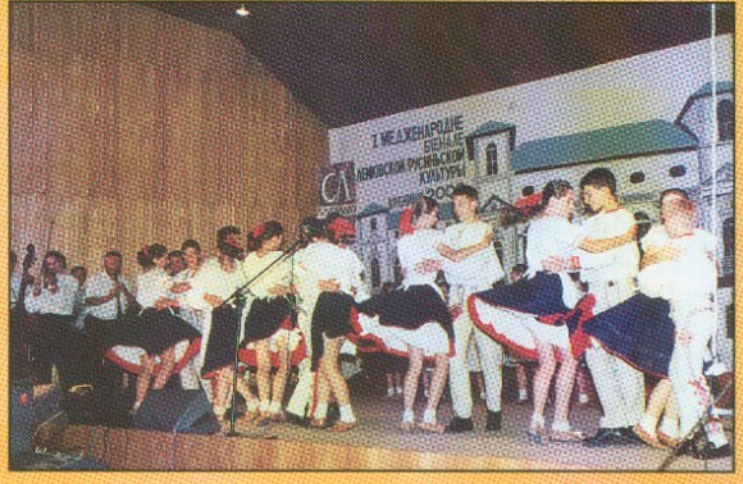

(і він сам) зна, кілько він ся при тій Ватрі наробил. Кілько посвятил власных гроши і часу. Кілько тіж потерпіл, коли го Українці хтіли моральні злінчувати, при помочы часописма што ся зове „Наше Слово", бо якісий польскій писмак прекрутил, ци жлі зрозуміл його выповід як Старосты Ватры. Нашы Братя Українці заховали ся товды барз негарді. Розпочали страшний нагін на него попрез акцию тзв. „листів од обуреных чытачів". Так Му заплатили за то, же през долгы рокы помагал Українському Суспільно-Культурному Товариству. Діял там як дуже нашых Лемків в тым часі, бо інчой можливости не было. Коли створили сме наше власне лемківскє Стоваришыня, Михал Романяк зачал помагати нам (якже міг не помочы своєму власному народови, до того в своїм власным селі?). Тото стало ся його найвекшом провином в очах його давных товариши. Не могли му того пребачыти і заатакували як лем ся трафила нагода. З той іх акциі выникли барз ясны вказівкы для Пана Михала: „Престан там діяти, бо тя знищыме, а як сам видиш, маме такы можливости і при тій нагоді доложыме іщы і Стоваришыню". Терпіл тот Чловек і терпіли мы. Я ся так встюк, же в кінци єм высмарувал собаче, долгє писмо до польскей пресы, де єм описал тоты нечесны маніпуляциі. На щестя єм го не выслал. Аж бы ся товды грявк зачал – же корыстаме з польскей помочы (хоц коли Об'єднаня Українців брало од Поляків милиярдовы дотациі, а Стоваришыня не доставало ани ґроша, то вшытко было в порядку). Старчыло нам силы, жебы выдержати і тот атак. Не зачали сме на них плювати, так як они на нас, од самого початку (жебы спомнути хоцбы украіньскій „Церковний Календар" з того рока). І то єст тота ріжниця медже нами. Ріжниця клясы! Романякови тіж старчыло силы. То твердий Чловек. Одсунул ся лем кус на бік, бо ся сподівал, же по так паскудных атаках люде го не вшанують. Вшанували! Проба компромітациі єдного з найвекшых діячи не повела ся. Не мож, як ся вказало, єдном, хоцбы як спектакулярном акцийом знищыти доброй репутациі Чловека, посьвідченой цілым Його чесным, уцтивым і працовитым жытьом. Не забуду, як єм з ватряной сцены повідал пред цілом публіком: „Пане Михале, най Бог покаре тых, што Вам кривду зробили, а Вы ім пребачте, бо не знают што робят". І Ро-маняк пребачыл. То велькій Чловек. Памятам. Коли впровадил на Ватру театральны сценкы, я похылил пред Ним чело. То был выжший, мало кому знаний рівень вказуваня нашой культуры. Наш долголітній Староста Ватры кус ся остатньо одсунул на бік. Змучений уж певні. Я тото добрі розумію... Жебыс што робил – мало коли почуєш подяку, ци добре слово, а лем все ся дакому штоси не подабат, хоцкі сам ліпше не зробит. Така єст специфіка суспільного діяня. Така єст доля діяча. Тераз в капіталізмі мимо демокрациі єст нам тяжше діяти. Треба смотрити найперше хлібчыка. Зато, хто має якійтакій певний хліб, тот скоре може дашто зробити. А же неє заплаты, лем гірч? Же не видно кінця тоо? Припоминат то должезну олімпійску штафету. Несеш тот оген і несеш, а нихто го од тя не бере. Як долго може летіти єдна зміна?

Од діячів вымагат ся як од вояків. Летіти тилько, кілько можут, а потім іщы тілько – кілько треба. Не каждий годен... але ци сісти і плакати? Чекати спокійні кінця? Ци прібувати ся не дати? На зліст цілому сьвіту, а найбарже тым, што бы хтіли, жебы нас чымскорше фрас взял? Пытаня здают ся реторичны. А такыма не сут, о чым найбарже засьвідчат наприклад наш підхід до до наукы рідной мовы, ци хоцкі до конкурсу о тій тематыці на Ватрі. На тоты пытаня каждий си мусит сам пред собом одповісти. І консеквентні на друє пытаня – што він сам робит, жебы было так, як прагне. Не в декларациях, лем в діяню! Думам, же в найближшым часі чекат нас поважна дискусия о способі нашого діяня.

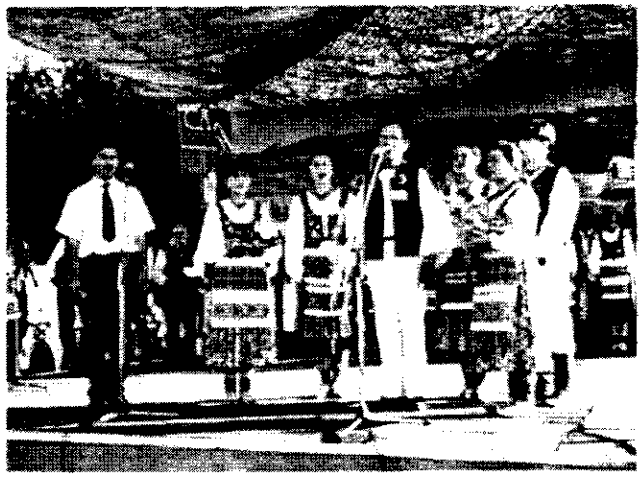

Квітя од „Кычеры" для Пана Михала Романяка (в центрі), з боку стоіт керівник ансамблю – Юрий Стариньскій.

Слово од редактора:

В тексті бесідує што якысу част з істориі михалівскых Ватр мал написати і Петро Трохановскій, значыт ся – я. Не зобовязувал єм ся до того. Зрештом – што я знам о тамтых першых Ватрах? Жыл єм товды Ватрами в Горах. О тых же, на котрых єм уж покус бывал – пише Андрий Копча. Я лем можу і прагну щыро подякувати <u>од нас вшыткых</u>, **так Ярославови Горощакови, як і Андрийови Коп-чы – за кавалец жыття оддaного тій справі.**

АНДРИЙ КОПЧА

Моі Михалівскы Ватры

Коли в серпни 1979 рока сестры Дубец і братя Горощакы розпалили перше Огниско в Михалові, ани єм не хырувал, же за 11 років буду медже нима. А певно втовды, в тот серпньовий вечер, был єм цілком близко, деси о 35 кільометрів, в Болеславци. В 1982 і 1983 был єм іщы ближе, бо Хойнові... Але треба было аж Ватр в Горах, жебым в кінци трафил до Михалова. А было то хыбаль в остатню суботу серпня 1988 рока. Вчасным пополудньом приіхал єм до центра Михалова. Очывидні з автобусового пристанку ішол єм піше, з меріндьом в торбі, бо по бортняньскых досьвідчынях рахувал єм же михалівскє Огниско (втовды назва „Ватра" была „застережена" лем для той в Горах) буде ся тягло деси до недільного пополудня. Першу річ, котру єм взріл на ватряным поли, была церков а барже єй будова. Більше ани видно, ани чути. Штоправда, на дост великім поли, недалеко церкви стояло штоси припоминаюче сцену, але ани артистів, ани зрителів ниякых не было. Аж од Михаловян, котры робили при церкви, а был медже нима пан Михал Романяк, довідал єм ся, же імпреза зачне ся аж вечером, по вечырни. Што-ж было робити – мусіл єм ждати. Але внет заангажувал єм ся в пробу представліня, котре приготовлювал пан Михал Романяк враз з мешканцями Михалова. В меджечасі зачали ся тіж зыіжджати участникы Огниска. Не памятам коли ся зачало, дост повісти, же уж ся вечеріло. Найстарший мешканец Михалова – Василь Романяк запалил Ватру, потім было представліня, але не памятам яка то была драма, был тіж скеч, котрий вьюл М. Романяк з Ваньом Дзядиком (оба родом з Фльоринкы а потім выховали ся в Михалові), были тіж конкурсы, а потім в стодолі нежыючого уж Митра Ґойдича зачала ся забава. А же місця было в ній мало, а по другє – не знал єм танцувати, то враз з дост великом групом пересідил єм при огниску. Зас рано вернул єм ся з ансамбльом „Водограй" (грал на забаві) домів. І така была моя перша стріча з михалівскым Огниском.

На IX Огниско іхал єм уж як ґіст і чловек, котрий зачал діяти в лемківскых справах. Было то уж остатнє „Огниско". Такє саме як попередні, з тым же люди было шторазвеце. Першу частину вели, як в попередніх роках, Штефка Дубец і Юрко Романяк. І зас были конкурсы, скечы і забава, тіж уж остатній раз – в стодолі.

Весном 1990 рока, коли было очывидне, же Ватру в Горах захопили україньскої опції діяче Об'єднаня Лемків, Головний Заряд Стоварищыня Лемків піднял постанову, же влучыт ся в орґанізацию михалівского Огниска. Мали мы до того моральне право, бо більшіст з тых, што розпалили Огниско в 1979 році, тепер діяла в Стоварищыню. Першу річ, котру сме змінили то назва імпрезы. Для одріжніня Ватры в Горах, михалівску назвали мы (была то моя думка) „Лемківска Ватра на Чужыні". Друга річ – то продолжыня імпрезы. Мала ся зачати 11 серпня 1990 р., в суботу о 10 годині рано, а кінчыти в неділю рано. Была і третя зміна: отже забава мала ся одбыти на ватряным пляцу, під голым небом. Пошырил

ТРА НА ЧУЖЫНІ? МОЖЕ І НЕ ТРА, АЛЕ СЯ МУСИТ!

ся тіж програм. Першыраз не михалівскій Ватрі мала выступити сама „Лемковина". Не памятам ци в попередніх роках были уж білеты вступу, але в 1990 році напевно так, бо раз – же імпреза ставала ся шораз дорожша, а по другє – евентуальна надвыжка мала быти презначена на статутову діяльніст Стоваришыня. Очывидні, плота втовды іщы не было (в Ждыни уж так) і хоц пляц огороджено лем... мотузком, думам, же більшіст ватрян білеты купила. Окрем того выбудувано нову сцену (о вымірах 8 х 6 м.), як тіж поставлено великє войскове шатро (памятка по совітскых солдатах) на ґардеробу. Єдным словом, змін было дуже і хыбаль ватряне были задоволены, хоц на початку заповідала ся цілковита „кляпа". А вшытко през дощ, котрий зачал ляти в суботу над раном. Коли выбила 10 година, на пляцу стоял лем автобус з „Лемковином" і пару авт, з котрых несьміло вызерали ватряне. Зас я сам сідил в шатрі і клял єм на цілий сьвіт а на дощ головні. Деси пів єденадцетой пришол до мя пан Адам Барна і поінформувал же приіхал в-воєвода ліґницкій Станіслав Вальковскі. Привитал єм ся з ним і перепросил за опізніня, бо дощ не давал за вырану. Очывидно в-воєвода одповіл, же розуміє ситуацию і почекат. Чекали мы на поправу погоды деси годину. В меджечасі доіхало дост ґарді люди (Лемкы все мают час) і коли засьвітило сонечко, зачала ся X Лемківска Ватра на Чужыні.

Очывидні, зачала „Лемковина", пак гости привитал – як все од кількох років – староста Ватры Михал Романяк. І дальше уж пішло вшытко згідні з програмом. І хоц ансамблів было лем три, то вшыткы ватряне бавили ся до білого рана, не рахуючы годинной перервы на вечырню в поблизкій церкви, што стало ся товды перший раз і так уж єст до гнеска. Окрем того вказало ся якы добры стороны маї ватряний пляц в Михалові. Там хоцбы як ляло, михалівскій пісок вшытко „гылтне" і ніт ниякого болота. Зрештом Ватра 1990 рока была остатньом, в часі котрой ляло. Потім уж все сьвітило сонечко. Часами аж за міцно.

1991 рік приніс наступну барз важну зміну: першыраз михалівска ватра зачала ся в пятницю вечером (9 серпня), а закінчыла в суботу. Окрем того іщы пару річи было першых. І так: першыраз шувні люди, головні молодых, привезло шатра, перший раз приіхал ансамбль з заграниці – мужеска група „Заруба" з Нягова (Словация); перший раз на Ватрі вказали ся ґандляре з печеном кобасом і пивом, першыраз тіж пляц был огороджений. І на конец – першыраз орґанізаторы дістали грошы на імпрезу – од Воєвідского Уряду в Ліґници, котрого віце-шеф, Станіслав Вальковскі, брал участ в Ватрі. Ґенеральні люде были дост задоволены, але не до кінця, бо програм, головні в пятницю, не был за богатий.

На наступну, XII Ватру, побільшено сцену до вымірів 10 х 8 метрів, бо мал выступити профеіональний русиньскій ансамбль „ПУЛЬС" з Пряшова. „ПУЛЬС" не доіхал, але сцена остала, хоц остатній раз на старым, центральным місци. Доіхала зато „Оркєстра Святого Миколая" з Любліна, котра запрезентувала лемківскы сыпіванкы в фольковым выданю і барз ся подабала, головні молодым. Театр Стоваришыня Лемків представил драму А. Копчы „На чужыні", была то друга част „Одтятых корени". Барз ся подабала в сольовым выступі Мария Трохановска-Стеранка, але найважнійшом подійом был выступ Ансамблю Пісні і Танця „Кычера", был то товды єдиний того тыпу лемківскій ансамбль в Польщы, бо „Лемковина" завісила свою діяльніст.

Што рока Лемківска Ватра на Чужыні єст інча. Так было і в 1993 році (6-7 серпня). І хоц то была XIII, хыбаль ся повела. А зміны? По перше – не мала старосты, бо пан Михал Романяк по шкалюючым го допісі в „Kopkretach" зрюк ся той функциі (хоц цілком непотрібні). Не было староства XIII Ватры, але был... гоноровий староста, то єст... пан Михал Романяк, котрому тоту ґідніст признали орґанізаторы а символом стала ся лемківска чуга, котру на рамена Пану Михалови зало жыл Андрий Копча. Інчы цікавосткы – то участ в Ватрі (як гостя „Кычеры") французкого ансамбля з Бретанії „Korellen Awro". На Ватру зас приіхала одроджена „Лемковина" і першыраз на михалівскій імпрезі выступили разом два найвекшы лемківскы ансамблі. В Михалові были тіж ансамблі: „Заруба" зо Словациі, „Хвилина" з Лугів і дітячий ансамбль „Поточок" з Модлы, зас Театр Стоваришыня Лемків представил драму Андрия Копчы „Остатня година".

XIV Лемківска Ватра на Чужыні, котра проходила в днях 5-6 серпня 1994 рока, была выняткова. По перше: приіхал на ню віцеміністер Культуры і Штукы Міхал Ягєлло. А як

міністер, то был і воєвода – Ришард Марашек, і дуже нижшых ранґом урядників. По другє: сцена остала перенесена під ліс, так жебы в ночы не будити... кур в великым курнику, котрий стоіт до гнеска недалеко ватряного поля, а котрого газдом был Лемко, Ваньо Воловач. Што рока нарікал, же оркєстра на забаві грає за голосно і шкодит курам. Треба шанувати сусідів (і куры), отже сцену перенесено. Окрем того достала она задашыня з... войсковой сіткы. По третє: Ватра зас мала старосту, а остал ним – хто бы інчий – Пан Михал Романяк. По четверте: першыраз Міністерство Культуры і Штукы признало дотацию (50 мл. старых злотых). А проґрам? Не был найгірший: „Шаришан" з Пряшова, „Кычера", „Лемковина" (святкувала 25-літя істнуваня), зас приіхали „Миколаі" з Любліна.

В 1995 році найважнійша подія мала місце зараз по закінчыню XV Лемківской Ватры на Чужыні (одбыла ся 4-5 серпня). Отже 10 серпня 1995 рока в нотариальным бюрі в Любіні представителі Стоваришыня Лемків: А. Копча, Ш. Дичко і П. Стафиняк підписали акт купна ватряного поля – 2,70 ha. Другу част, на котрій тераз єст паркінґ для авт, купила Православна Парафія в Михалові. Тепер уж михалівска Ватра єст на своім. А сама імпреза? Так, як в попередніх роках – были „желізны" участникы: „Кычера" і „Поточок", але были тіж і новы, котрий перший раз завитали до Михалова, передовшыткым „Студенка" з Калуша на Ук-раіні. В ансамблю сьпівают і танцуют Лемкы родом зо Святковы, Святківкы, Незнайовой, Бортного і інчых сел, серед них і такы, котры дітми выіхали в 1945 році на Украіну, „на ліпше". Окрем „Студенкы" першыраз приіхали до Михалова „Сабіновчане" зо Словациі і „Верховина" з Варшавы. Не приіхали, хоц были запрошены, ансамблі, котры мали грати на забаві. І зато першыраз на михалівскій Ватрі не было забавы. Відомо – банували за ньом молоды.

(продолжыня наступит)

Конґрес ревіндикацийных орґанізаций в Польщы

22 мая того рока проходил в Варшаві **І Конґрес Загальнопольского Порозумліня Ревіндикацийных Орґанізаций (OPOR).** 830 делеґатів репрезентуючых 13 стоваришынь, в тым і Стоваришыня Лемків, по горячых обрадах звернуло ся з писмами до Сойму РП о прискориня прац над реприватизацийном уставом і одданя правовитым властителям втраченых по II сьвітовій війні дібр. Польскы власти уж до самого Конґресу не підышли з належном увагом, але – як відомо – не остал він незауваженым в Европі і Сьвіті.

Зо стороны Стоваришыня Лемків взяло участ лем 11 делеґатів. Шувні за мало в порівнаню з інчыма (правда, не годни мы ся рівнати зо силом деякых орґанізаций, польскых ци жыдівскых), але зазначыли мы свою приявніст. І зато головний орґанізатор з рамене Стоваришыня **- пан Михал Сандович – Заступник Ведучого СЛ і Ведучий Представительства СЛ в Варшаві прагне** за посередництвом „Бесіды" **щыро подякувати нашым делеґатам.**

До темы Конґресу вернеме шырше. (пт)

APEL

do Parlamentu i Rządu Rzeczpospolitej

Przedstawiciele ćwierćmilionowej rzeszy obywateli pozbawionych swego mienia zwracają się do Parlamentu i Rządu Rzeczpospolitej z apelem:

Mimo, iż mija już jedenasty rok od obalenia w naszym kraju systemu totalitarnego, którego głównym, doktrynalnym założeniem była likwidacja prywatnej własności, co system ten konsekwentnie zrealizował, państwo nasze nie uczyniło nic, aby przywrócić cywilizacyjne normy prawne w tym zakresie.

Do dziś nie uchwalono ustawy pozwalającej na zwrot zagrabionego mienia jego prawowitym właścicielom, wszędzie tam gdzie jest to możliwe oraz przewidującej rekompensaty za mienie bezpowrotnie utracone. Uczyniły to już dawno wszystkie państwa dawnego bloku socjalistycznego. Utrzymywanie nadal takiego stanu podważa wiarygodność naszego państwa, hamuje rozwój gospodarczy, powstrzymuje indywidualną aktywność, stawia też pod znakiem zapytania nasze członkostwo w Unii Europejskiej.

Taki stan nie może trwać dłużej!

Domagamy się od Parlamentu, wszystkich znaczących ugrupowań oraz Rządu zrozumienia, że uchwalenie uczciwej ustawy reprywatyzacyjnej leży w żywotnym interesie naszego kraju i służyć będzie przywróceniu tak bardzo potrzebnej stabilizacji oraz pełnego poczucia wśród jego obywateli wiary w trwałość i nienaruszalność dóbr tworzonych ich ciężką pracą.

Uczestnicy I Ogólnopolskiego Kongresu Organizacji Rewindykacyjnych

Warszawa, 22 maja 2000 r.

WASYL ZEMLAK

ŁABĘDZIE STADO

(zakończenie)

Już drugi miesiąc mieszkaliśmy w tej na pół rodzinnej i na pół obcej miejscowości zwącej się pięknie Zielone Młyny, chociaż jest tu tylko jeden młyn – parowy, czarny, zakopcony. Powoli przyzwyczajamy się do dziwacznej, ale pięknej gwary, której niuansów nie potrafiła nauczyć się babka Sołomija, a nasz ojciec również odwykł szybko od niej w Babilonie. (...)

Prisia co noc płacze – cicho, by gospodarze nie czuli się dotknięci. Przyjęli nas jak najlepiej, to jednak ludzie dobrzy, szczerzy, duszę by oddali. Nie możemy jednak przywyknąć do ich kraju, nawet to tych pięknych rzeczy, które tu są, a u nas ich chyba nigdy nie będzie. Tu jednak wszystko, co babilońskie, stało się nam jeszcze droższe, bez tego zmarnielibyśmy, przepadli.

Dziadek dawno już wyczuł naszą rozpacz i tęsknotę za rodzinnym domem, więc jak tylko zaczęło żółknąć żyto i zapachniało pierwszym chlebem w tej gościnnej krainie, wytoczył ze stodoły nasz legendarny wózek, który w drodze mocno ucierpiał i rozlatywał się. Dziadek, znając już wszystkie jego wady, zmontował go na nowo. Można było oczywiście wyprosić u kogoś na kilka dni wóz z końmi, dziadek był jednak ambitny i przewidujący. Niedobrze byłoby, powiedział, wracać panami tam, skąd wyszliście dziadami. Przywiązał też do wózka wiaderko ze smarem, który Łemkowie sami wyrabiają, żeby wózek nie skrzypiał, tak jak w tę stronę. (...)

Przez cały dzień gwizdały na pożegnanie pociągi. Nad ranem przywieźli ze stepu na wozie dziadka Czornohora. Poszedł rano na pierwsze kołchoźne żniwa, a że był zawzięty i nie chciał się dać wyprzedzić młodym, padł wieczorem w tym współzawodnictwie. Wraz z nim przywieźli na wozie jego kosę, wyszczerbioną, ale z nowymi pięknymi grabkami, zrobionymi na te pierwsze żniwa...

Trzeba więc było wtoczyć nasz wózek z powrotem do szopy. Pochowali dziadka koło kamiennej kaplicy cmentarnej, której wąskie okienka przypominały basztę obronną. Zielone Młyne chowały w tym miejscu swoich wybitnych obywateli. Okazuje się, że u rdzennych Łemków, w Karpatach, każda wieś ma swój mały panteon. W Babilonie zaś chowają za porządkiem, tylko według wyznania, nie biorąc pod uwagę innych kryteriów... (...)

Teraz już nikt nas nie zatrzymywał. Nauczyciel, gdy sowiedział się, kiedy wychodzimy, przyszedł się pożegnać. Wyprowadził nasz wózek daleko za wieś. Potem długo jeszcze stał na drodze. Z szarego przedświtu wyłaniała się jak krzyż na rozdrożu wysoka postać tego wątłego, mądrego człowieka. Przed nami droga była prosta jak linijka, którą dobry nauczyciel bił kiedyś po łapach mego ojca za krnąbrność i nieposłuszeństwo. (...)

Liczba dzieci za wózkiem jakby się zwiększyła. Podrośliśmy chyba przez ten czas; wszyscy boso, w długich spodniach, wszyscy żwawi, zwinni, zgrani jak cyganiątka. Prisia – ciągle jeszcze ładna i dumna, z rozpaczą w oczach – do ostatniego dnia miała nadzieję, że Jawtuch powróci tu, do dzieci. Gdzie on teraz jest, co się z nim dzieje, żyje, czy też zmarł na obczyźnie? Chyba zesłali go...

W każdej wsi zatrzymywali nas, odradzali iść dalej, chcieli oddać nam chatę i wszystko, co trzeba. Ciotka Prisia podobała się wszystkim przewodniczącym i wszystkim brygadzistom: nie żeby zalecali się do niej, przekonali się teraz na własne oczy, widząc ją z jej czeredą za wózkiem, o tym, o czym już słyszeli nieraz; że nie ma na świecie kobiet ładniejszych od babilońskich. A w dodatku ilu jeszcze woźniców przy wózku! Woźniców zawsze brak...

Prisia cich zapłakała, kiedy wyciągnęliśmy nasz wózek na Abisyńskie Wzgórza i zobaczyliśmy Babilon w południowej mgiełce; olbrzymi, bliski sercu, z cmentarzem, wiatrakami, z białymi pałacami, choć to tylko zwykłe chaty, gęsto stojące pod babilońskimi wzgórzami.

Nie ma nic potężniejszego i piękniejszego od naszego Babilonu, kiedy wraca się do niego z innej krainy, gdzie pod samą chałupą przebiegają pociągi z Europy do Azji, gdzie przed świtem na drodze pozostawiliśmy dobrego nauczyciela naszego ojca, wątłego, wysokiego, mądrego, w długiej białej koszuli przepasanej jedwabnym paskiem z dwoma frędzlami. W Babilonie nik nie ma takiego plecionego, wspaniałego paska, a może tylko my nie widzieliśmy takiego na nikim, w Babilonie nie ma pociągów, nie ma wirówek, odzielających w jednej chwili śmietanę od mleka, nie ma lekkich jak ptaki snopowiązałek, co same koszą i same wiążą manilskim szpagatem, nie ma domu kultury, w którym co sobotę gra orkiestra i Łemkowie piją tywrowskie piwo beczkowe, pozostawiające pianę na wąsach; nie ma wielu innych rzeczy w Babilonie, ale jest sam Babilon, z którym nie mogą się równać żadne Zielone Młyny, żadne Owcze, a nawet sam Glińsk niewart nic bez Babilonu, bo nie ma na całym świecie drugiego Babilonu, prócz oczywiście tego, który zginął kiedyś w dawnej Mezopotamii, o czym dowiedzieliśmy się od Lewka Chrobrego, zanim zaczęliśmy chodzić do szkoły. Ludzie muszą niekiedy przejść i przez mity, żeby odnaleźć prawdziwy sens życia. (...)

Prisia napomina swoje dzieci: nie trzeba, żeby ludzie dowiedzieli się, że ich ojca, Jawtucha, aresztowano w Zielonych Młynach. Mamy wszyst-

kim mówić, że zabił go tam pociąg. Prisia dodała przy tym, zwracając się do najmłodszych dzieci, że ich ojciec był prawdziwym bohaterem, nie mógł więc tak po prostu, zwyczajnie umrzeć. Uwierzą czy nie uwierzą, to ich rzecz, ale nie wolno mówić prawdy, bo byłaby to radość dla wrogów. „Więc dlaczego idziemy do wrogów?" „Bo to wrogowie swoi, a nie obcy". Prisia wypłakała się, odpoczęła, zaprzęgła się znowu do wózka, a my podreptaliśmy za nią, tacy sami jak na początku drogi – żwawi, zwinni, zgrani, dzielni i mądrzejsi chyba, zwłaszcza że z południowej mgiełki Babilon wyłaniał się coraz wyraźniej.

Tu i ówdzie zboże było już skoszone, tu i ówdzie stały równym rzędem półkopki, wyprężone jak carskie wojsko na mustrze, widać już w życie głowy żniwiarek i plecy kosiarzy posuwających się tyraliérą, widać jadące wozy załadowane snopami, wzywane niecierpliwie przez maszynę parową z kołchoźnego klepiska; i znowu ryknęła młockarnia, która wyłoniła się zza góry, jak zwiastun jakiejś niezwykłej, nieznanej przyszłości...

Maszyna jeszcze raz nabrała pary i zahuczała wesoło na obiad – tak jak dawniej w komunie. Wszyscy przerwali pracę i ruszyli na wezwanie – kosiarze, żniwiarki i ich dzieci, nadjechał Łukian Sokoluk na młodziutkim koniu, którego nie powinno się było jeszcze dosiadać, stanęła młockarnia, odkaszlnęła maszyna parowa. Zaczął się wielki babiloński obiad w cieniu pod stogiem siana. Kasza gotowała się w kotłach pod gołym niebem, chleb przywiozła na wozie Malwa Kożuszna. Kiedy wróciła ze szpitala w Glińsku, powierzono jej pieczę nad wiatrakami i chlebem dla kołchozu.

Микола Шелест, *Така ей доля.*

Kiedy Prisia podeszła, Malwa przywitała się z nią, zawsze to przecież krewna. Szukała w tłumie Jawtucha, nie wiedziała jeszcze, że zabił pociąg... A ludzie ciągnęli bez przerwy na obiad. Wałachowie całą gromadą, z moim ojcem na czele, Skoromni trzymając krok jak na defiladzie, Bezkorowajni, przyjechał też na koniu Ruban.

— Szczęść wam Boże! — Prisia kłaniała się na wszystkie strony.

— A gdzie twój? — pytali o Jawtucha.

— Pociąg go zabił...

— U nas nie ma pociągów. Żyłby, jakby tu był...

— Kto to wie, gdzie go śmierć czeka...

— Porządny był z niego człowiek, niech mu ziemia lekką będzie!

— A ty, Malwo, tu? Nie w komunie?

— Nie widzę świata poza Babilonem.

— No a on?...

— Syn? Rośnie!

— Jak też to w życiu się układa – rzekła Prisia.

Podszedł do niej Lew Chrobry w kapeluszu Jawtucha, z kosą o łapczywych grabkach. Nigdy nie przypuszczała, że będzie mu do twarzy z kosą i w tym żniwiarskim kapeluszu. Stała przed nim skulona, nikła, a on uśmiechał się, błyskając złotymi okularami. Powiedział, że dom ich stoi jak stał, z wszystkim, co pozostawiła, on nie mógł tam mieszkać, bo od jakiegoś czasu prześladował go Jawtuch... No więc mieszka po staremu na Tatarskich Wałach samotny jak palec...

O nas wszyscy wnet zapomnieli, jakbyśmy wcale nie przemierzyli tych trzydziestu pięciu kilometrów. Wciągnęliśmy sami wózek na wysoką Babilońską Górę otoczoną zamkami z letnich mgiełek, stojących po obu stronach drogi do nikąd. Właśnie zbliżała się pora czarnych wichrów, dokonujących nalotów na Babilon aż z Taurydy.

Groblą szedł cap Fabian – zmartwychwstał jednak ten diabeł rogaty. Zatrzymał nas, poszperał w wózku, pokiwał bródką i poszedł dalej kąpać się w południowej mgiełce. Albo nas nie poznał, albo to nie był on, lecz jeden z jego synów – czy dostatecznie mądry, żeby nosić to imię?

Kiedy wtoczyliśmy wózek na rodzinne podwórze, dzieci rzuciły się na rdest, turlały się po ziemi, szalały z radości, a Iwaśko wydobył klarnet z wózka i zagrał to, czego zdążył nauczyć go nauczyciel w Zielonych Młynach.

Słuchajcie, żywi i zmartwychwstali! To o was, to dla ciebie, mój Babilonie...

W tym dniu Jawtuch przybył do Zielonych Młynów. Wysiadł na stacji Pyłypy (oburzała go nazwa stacji, a poza tym klął Łemków za to, że nie postarali się o stację w samej wsi) i wieczorem był na miejscu. Jak nowo narodzony, żwawy, rozmowny, zaczepiał po drodze pastuchów, nisko

kłaniał się młodym żniwiarkom, spodziewając się ujrzeć wśród nich Prisię, a przed kosiarzami zdejmował czapkę, wołając „Szczęść Boże!"

I tu nagle smutna niespodzianka... Jak oni mogli wrócić bez niego?! Żal mu było nie tyle tego, że poszli, co szczęścia oczekiwania na przywitanie. A tu jeszcze Czornohorycha zaczęła płakać po mężu...

Zjadł kolację, podziękował, powiedział, że wyszło tam jakieś zarządzenie korzystne dla średniaków, a on był przecież zawsze średniakiem, no więc dlatego taki dziś wesół i żwawy...

I poszedł w noc. Przeciw trzydziestu pięciu kilometrom.

Szedł z energią, czapka w ręku, gwiazdy nad głową, całe gwiazdozbiory roiły się i gasły na niebie i w jego oczach. Całą noc szedł do swego Babilonu. Od czasu do czasu potykał się o białe snopy, pojedyncze, po dwa, a nawet więcej. Jawtuch nie chciał przestępować przez nie, obchodził je, nakładając drogi, tak ostrożnie, jakby to on je pogubił z własnego wozu.

Wstąpił wreszcie na Babiloński gościniec. Padł na kolana i ucałował ziemię.

W nadrannej mgle Babilon wyglądał jak olbrzymia, zwarta budowla, podobna do tej biblijnej z jego wyobraźni. Mnóstwo pięter, okien, pasaży, łuków, portali. Z podniebnych mroków patrzał na to wszystko biały Bóg z przechyloną na bok głową jakby w podziwie dla zuchwałości ludzi, którzy odważyli się wznosić tę szatańską budowlę. Pierwsze promienie słońca padły na Jego siwą gowę, w której nie było chyba nic prócz strachu przed ludźmi. Potem pokorny i cichy, zapłonął w ogniu świtu, jakby wolał spłonąć, by nie przeszkadzać ludziom, jeśli sięgną zbyt wysoko i zechcą przejść sami przez Wrota Boga...

Ziemio! Rodzisz nas chyba po to, żebyśmy powierzali ci swoje dumne serce. Nie możemy nigdzie uciec od ciebie, jak nie uciekniemy od własnego losu, dokądkolwiek by nas zagnały huragany czasu: ale gdy tylko ucichną i zacznie wyłaniać się twój horyzont, znowu zapragniemy wrócić do tych miejsc, gdzie po raz pierwszy ujrzeliśmy cię z wysokości kołyski, a potem przez te małe okienka o czterech szybkach: tęsknimy do tych zielonych podwórzy, gdzie po raz pierwszy stanęliśmy na tobie boso, odczuliśmy twe ciepło i poczuliśmy w żyłach twą niezmierzoną siłę. Tylko ty możesz zawracać z dalekich krajów łabędzie stada. Kto nie słyszał nigdy, jak trwożnie telekają, szukając cię w czarnych chmurach, kto nie widział, jak ich nieustraszeni przewodnicy rozbijają się w nocy o nieznane skały, aby inni żyli i mogli dolecieć do ciebie – ten nigdy nie pojmie, że w ludziach żyją te same nakazy ziemi obiecanej. Jednych nie odstrasza nawet trzydzieści pięć milionów kilometrów, innym zaś, krążącym na mniejszych orbitach, wystarcza trzydzieści pięć...

EDMUND PUZDROWSKI

Mój syn pisze opowiadanie

Mój syn pisze opowiadanie. Jest to
najbardziej bezinteresowne
zajęcie – pisze opowiadanie dla siebie.
Nikomu nie ujawnia,
jak tylko stworzonym przez siebie bohaterom
ich realnego istnienia.
Wywodzi imiona, zajęcia, czas przeklęty.
Mnie, który – wykradając kartkę papieru
z grubego
zeszytu – dojrzałem dukt
jego leworęcznych liter
przypomina:
jest czas, jest ziemia, jest przestrzeń
tak konkretna,
że usypia sen.
Jest czas, jest ziemia, jest przestrzeń –
tak symboliczne
iż pod tym ciężarem uginam się;
Andrzej stał się Andreasem w West-Berlin
i pije wódkę,
Erwin, jak był tak pozostał ostatnim Mazurem
w Polsce i je kapustę;
a Jasiu, o którym
przypomniało sobie spóźnione
oko ludowej sprawiedliwości, mówi iż
na drodze do Krynicy widział tego lata
handszriftem bielone „Łemki precz!".
Skąd im precz, z jakiej ojczyzny? – z tej, której
nie doznali? Którą opuszczać muszą,
gdy zwęgli się
na połonynie bierwiono pożegnalnego ogniska?
W mojej ojczyźnie nie ma miejsca
dla Mazurów, Kaszubów. W mojej ojczyźnie
nie ma miejsca dla ocalonych
z Syberii.
Moja ojczyzna – czyją jaką jest ojczyzną:
ślepych? – którzy ostukują co noc
jej niepewne trwanie,
głuchych? – głusi dawno się sprzedali.
Moja ojczyzna - - -
W moje serce uderzyła żywa kropla krwi:
skoro nikt nie ma sumienia
ty je mieć musisz.
Sumienie – to twoja ojczyzna.

Верш Едмунда Пуздровского, сучасного кашубского поеты, вказал ся друком в 1985 роцї по III Лемківскій Ватрі, яка проходила в Ганчовій. Так, памятаме тоты написы, серед них – не лем „Łemki precz!"

Штефан Сухый тогорічным лавреатом Нагороды ім. А. Духновича

Од кількох років Карпато-русиньскій Науковий Центр в Америці выдас вердикт – хто має остати лавреатом Нагороды Штефана Чепы ім. Александра Духновича. До того часу заслужыли сой на тоту, не лем почесну, Нагороду: Дюра Папгаргай – (Югославія) Мария Мальцовска (Словация), Іван Петровцій, (Україна, Закарпатя), і – того рока – Штефан Сухый, поета, драматург, педагог і освітній діяч.

Штефан Сухый вродил ся 1946 рока в Нехваль Полянці к/ Сянины. До часу русиньского одроджыня выдал по українськы дві збіркы поезий – *Грська вишня* (1982) і *Сонячна композиція* (1987). В 1994 році выходит перша його збірка поезий по русиньскы – *Русиньскый співник*, пак в 1995 році *Енді сідать на машину вічности*, а в 1997 – *Як Руснакы релаксують*. За тоты збіркы і отримал Нагороду ім. А.Духновича, а жорі так мотывувало свою децизию:

В своіх творах, в поезии і прозі, Штефан Сухый одкрыват правду, ілюзії і непошлідовности русиньского жыття через пост-модерны методы іронії, юмору і языковой гры. Його пошана до великого покликаня штукы і одповідальности писменника дає му балянсувати помедже локальныма і універсальныма темами в стилю, проникненым русиньскым духом.

ШТЕФАН СУХЫЙ

Русиньска бісіда

Махну на тя,
як бог на Карпаты...
Де ся одты поділи
Білы Хорваты?
Же наша голузка легка на віру?
Одышли, зотліли і охабили
в історії діру.

У Берліні на Шіллерштрасе
несподівано по плечу
Павел Палащак ня клепнув:
— Та як, Руснаку,
што ту робиш?
— А ты ся, чоловіче,
одкы ту узяв?

(Боже мілый,
Якый маленькый тот світ білый
а свій язык,
як дивный хліб душы,
кедь ся в далекім краю
є кому сповісти.)

Моя пахнячко-єдиначко,
хто тебе важыть зґвалтовати
і махнути на тебе,
як бог на Карпаты?

У культурнім Берліні учув єм,
як ся чуджіх геніїв
сохы розтоптали,
тогды на Шіллерштрасе
якбы до нас
зеленой Карпат кровли
понапущали

Веце – нич. Амінь.
Упав мі з серця камінь.

Діалог із 100-річным Юрком Бавловічом зо Стащіна

Бісіда мі дых ісперать,
очі уж не служать сонцю...
Хыбаль на гуслях вам загудам.
Ці чуєте там,
што повідам?

Чуєме вас,
чуєме, девятнадцяте сторіча.
Здоровствуй в нас й прязній,
зацный меґа віта.
Вшыткым на многая
і благая літа.

ПАВЕЛ КОРОБЧАК

Смерт – банітка

О моій старій бабулейці смерт сой хыбаль забыла. И в хыжы старій, похыленій присіли сой на стільчыку, ждут, в выгляд смотрят – бануют за инчым сьвітом. Лем диво! – не в гору, не ґу хмарам свої очы звертают, а вдаль деси, де сонце стас. Гын – деси, в східній стороні, ей тьмяны очы мріют о фалюючій земли.

„Гей, в тым моім небі, гей, земля гын Богу милійша и спинат ся на Олимп – не по виднукругу ся стеле. Гей, в тым нашым Бескыді, кед пришол уж час чловекови, ишол він на Баницку Гору цілувати сурове, леденате лице смерти. А як мі, старій, шмат сьвіта перейти на стрічу в Амрозовы гарцуваня, кед моі моі ногы дрібнейкы не ходят, а очы моі не хтят смотрити?"

И сідит сой бабулейка, смерт – банітка в рідній Баници, позерат на сонний захід і тужыт за кумом банітком. Гей, з тугы той вмерти не може Лемкыня без Лемковины; з банованя и смерт уж жыти не може: помалы корчавіє і сохне. Гыне Лемковина без Лемків.

Кренциця, 8 липця '00

ЛЕМКІВСКІЙ КАЛЕНДАР 2000, Выдало Стоваришыня Лемків, ред. Петро Трохановскій; стор. 160; ISBN 83-909730-2-2

Вышол друком по превеликых трудах; пишеме о тым на 6 стороні календаря. Зато не будеме ту оправдувати ся – чом так пізно вышол. Тото лем повториме – не трактуйте го як календар, а як лемківскій річник, богате в нашых обставинах джерело рідной історії, культуры і літературы. То уж семе выданя, але першыраз з кольоровом окладинком. І не будеме уж більше захвалювати. Передаме лем, як все, його зміст.

Традицийні, при каждым місяци поміщено історичны даты, з округлыма річницями дотычні подій ци заслуженых для нашого народу люди. Продолжують іх на окремых 13 сторонах десятинны річниці, для якых незнаны сут денны даты. Більшы дописы отверат *Княжий арад Санок* (автор Петро Трохановскій) – на 850 річницю першой писаной вістки о місті. Дале ідут: *Михаіл Андрелла* (Василь Пагыря) – на 290 річницю смерти писменника-полемісты; *Йоан Кутка, його „Катихисіс" і епоха* (П.Т.) – на 250 річницю народжыня, з додатком – *Приміры словництва з „Катихисісу" Йоана Куткы*; *Конфедераты на Лемковині* (П.Т.) з фраґментом „Шыбеничного Верха" Владиміра Хыляка; *Пару слів о єдній ленї Дуркотів* (Богдан Горбаль) – на 200 річницю; *Клавдия Алексович [1830-1916]* (Олена Дуць-Файфер) і єй єдноактівка „Заморочена"; *Гавриіл Гнатишак [1850-1916]* (Б.Г.); *Іван Русенко [1890-1960]* (О.Д-Ф.); *Василь Чернецкій [1837-1900]* (О.Д-Ф.); *Русинія в Америці, 1900-200* (Сусанна Михаляцкі) з приложыньом юморескы Ваня Гунянкы „В Америці"; *Петро Полянській [1863-1910]* (О.Д-Ф.). Тілко з далекой ци ближшой минулости.

Сучасніст отверат допис Андрия Колчы *Вроджений з гушлями* – з нагоды 60 річниці народжыня Ярослава Трохановского, з приложыньом споминів Петра Мурянкы *Біла смуга, біла смуд*. Дале наступує допис *З лемківскым языком до академічных саль [до 40-ліття народжыня др Олены Дуць-Файфер]* (П.Т.).

З циклу „Дітям малым і вельким" поміщено прекрасну русиньску байку *Кресанчык*.

Вернено до смутного циклю „Одышли" [в 1999 році], де дост обшырні вшанувано памят померших зышлого рока: Медлен Геренчак – професийной сьпівачкы і педагога, імости Татьяны Сандович, народного поеты Ярослава Мерены, выдатной доктор медицины Ірены Коробчак, музыка Ярослава Фуджака і народных діячів, патріотів – Василя Хомяка і Осифа Мамроша.

І тілко. Дуже то ци мало? Для чытаючых шувні. Для тых што пишут, редаґуют – барз дуже! І певно зато не погнівают ся коли Лемкы численно зазрят нашого альманаху.

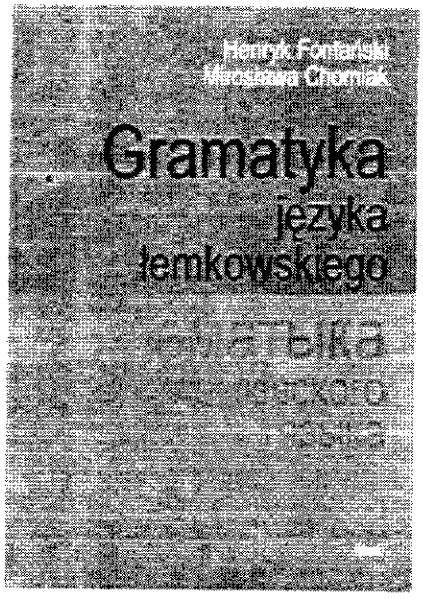

GRAMATYKA JĘZYKA ŁEMKOWSKIEGO / ҐРАМАТЫКА ЛЕМКІВСКОГО ЯЗЫКА, Henryk Fontański, Mirosława Chomiak, Wydawnicto „Śląsk", Katowice 2000, стор. 188, ISBN 83-7164-178-8.

Най не змылит Вас двомовна окладинка ґраматыкы, з ведучым польскым языком (іщы до того лемківскій наголовок вышол в репродукциі „блідо"). То лем окладинка, передня страна і завершаючий книжку лемківско-польскій словник ґраматычных термінів – двомовны. Решта написана – перший раз в історії – по лемківскы. Кілко то коштувало выснажливого труду, знати може лем тот, хто знає.

Ґраматыка складат ся з осмох розділів: I – Фонетыка, II – Ґрафіка, III – Орфоґрафія, IV – Словотворіня, V – Формотворіня, VI – Синтаксис, VII – Пунктуация, VIII – Лемківско-польскій словник ґраматычных термінів. Кінчыт ю выбір літературы предмету.

Не буду омовлял ґраматыкы подрібні, бо то не каменьом шмарити. Позволю сой лем зацитувати, за собом, частичку зо вступного слова:

„Знам, переконаний єм, же вшыткым родимым мальконтентам і сусідскым опонентам лемківского „я"зыка трудно буде найти ключку для заміреного критыкуваня того труду. Хоц *я не языкознавец, лем знавец языка* (же повторю за Тувімом), ґварю – є то діло такой совершенне, якому ґріх штонебуд зашмарювати. Так од стороны фаховости, як і цільовости. Хто бы квестіонувал, особливі тото остатнє, то так якбы ся зьвідувал чловека – якє маш право жыти?!

Сподівам ся, вшытко єдно, жґраня. Же чом акуратні Поляк мусіл быти співлавтором *Ґраматыкы лемківского языка*? Або – што забавнійше – же то „польска інтриґа"...

В 1989 році, коли мал єм шестя через пару місяци корыстати з засобів бібліотекы Торонтоньского Університету, стрітил єм Чеха, якій шліп-нал над сучасном ґраматыком для... Литовців. Співлавторком новой македоньской ґраматыкы єст Поль

В 1699 році перший скромний языковий наш труд створили Грек і Лемко. По трьохстох роках великій труд створили Лемкыня і Поляк.

З охотом приймеме помічну руку Українця, Словака, адже трудів перед нами, го-го – кілко іщы. Жыли мы помедже Вами тисяч історичных років. Поможте нам ввойти в наступне тисячолітя хоц лем з наперстком надії. Не дайте ґмерти, наша смерт не причынит Вам жытя! *Благословіте, а не кленіте!*

Дякую Ти Мирославо, дякую Ти Генрик! Вірю, же підо мном підпише ся вельо іщы лемківскых сердец!"

(пт)

ЮЛИЯН КАМЕНИЦКИЙ

Хто сме і што сме

О тым, же хто і што Руснаци – нихто вам диретні не повіст. Не повіст і зато, же не зна што вы думате. Не повіст і зато, бо знає же каждий іншак думат. Кед ся, як основа, возме наука, то єст друга справа, але вам зас тото не буде до кінце ясне. В справі же дотычного, на основі наукы, кед хочете, ачий вам многы повідят. Хоц-хто вам тото повіст. А каждий рече, же так, як він гварит, же то до іменту він направду оне знає, а не там даякы чвіркоше. Він вшытко од мала до веля выведе. Але хто му вірит?

Я вам напевно в тій матерії правду повім. Правду, правдіцку правду. Речме, я на тім стою, же і Руснаци якоси ся зродили. Залежыт – де, коли і при якых обставинах.

На цілым сьвіті єст лем єден мудрий Руснак. Нещестя лем в тым, же каждий Руснак думат, же то він тот єден.

Уж роками і віками Руснак ся двигат над інчы народы. Дайме на то, над Сербів. Ци Серб знає од розвиднінґя до ночы быти на полю? Не зна. А Руснак знає! Нашой істориї, нашого правопису (хоц іщы незакінченого), нашой граматыкы – не ма нихто на сьвіті. Руснакы в тым єдины!

Но а підложыти ногу другому? Ци знає так дахто? Нихто так не зна як мы! Рахую, же за тото мала бы ся нам належасти Нобельова Нагорода!

Дахто гварит што Руснаків нихто не цінит. Та де выдумал таке тот, што так повіст? Акуратні, інчы цінят нашу руснацку послушніст, нашу лестливіст. А Руснакы цінят заміст того, дайме на то, сербску сливовицю. Видите – яка барз велика ріжниця в цінінґу!

Нашы стары приповідали, же кед Бог кликал перед себе представителів народів, жебы повіли – кому што потрібне і чого сой забагне, то перед Нього приступил і Руснак. Каждий сой жычыл інче; хто велику державу, хто міцну армію, богатство, мудріст... А Руснак рюк Богу:

— Я бы, Боже... кебы сте могли... най сусідови... здохне корова.

Думам, же тепер мате ясніст, хто сме і што сме, а найліпше – же якы сме.

Може ем дакус не спохватил, же і я Руснак – же тото вшытко тычыт ся і мене. А конец – кінцьом, і другых, такых як я. Але зато ся тішу, же ем Руснак.

Але, вера, не шалений ем признати ся – же ем Руснак.

Справедливіст барз легко найти в словнику, під буквом С.

Чуєме лем зуб, котрий нас болит.

(Кароль Бунш)

Максим і Клим

— Но та што, Максим, выпьєме іщы дакус?

— Кед лем годен буду стати на ногы і зробити хоцбы пару кроків, та выпьєме, а кед ні, та піду уж домів.

◆◆◆

Клим попил з Максимом і кед вышли з корчмы, запросил го іщы домів.

— Будеме пити в ізбі, бо в кунаті баба спит.

Ґазда вышол надвір, а Максим зазирил до кунаты.

— Климе, твоя баба спит з якымси хлопом.

— Знам го, нее го што будити, він і так не выпье.

◆◆◆

Максим стрічат Клима на дорозі.

— Ци міг быс мі пожычыти десятку?

— На жаль, приятелю, але не мам при собі ани ґрошыка.

— А дома?

— Дякую! Вшыткы здрави.

◆◆◆

— Слухай, Максим, як то єст? Ты лем десят років по шлюбі і маш четверо діти, а я уж пятнядцет років женатий і не мам діти. Порад, приятелю, што робити.

— То просте як друк. Выкупай жену і полож ю до чыстой постелі.

— І што?

— І прийд по мя.

ШТЕФАН СУХЫЙ

На пульсі

Сонце іде з выходу
на запад,
а ниґда не назад.
А жывот – навспак?

Совітскій Союз
ся ропавузил,
бо каждий хотіл.
Віщы знали,
мудры вірят іщы.
Дія – траґікомедия.

В Убли баба хлопа збила,
уж рік го глядат, де ся діл.
Він не хотіл,
ци она не хтіла?
Сценка споза креденца.

Хлопикы од політикы
без конкуренциі
рідят водов
жывотны асенциі.
Без слов...

Жывот шумит
шов-шоками,
як лацна шуменка.
Все дачыє выкыпит.
Його – вчера.
Твоє – днеска.

А ты, стишкар,
вшытко запиш,
нич не одшмар,
долший буде запис,
грубший гонорар.

Сповід при пиві

Ісповім ся в простім ділі...
Чом дві черешні,
кєд єм без дітиска?
Про што мі є мала,
кєд нич не зародит?
На тамту высочезну
із сухыма конарями
не мам
дяку выйти.
Медже нами:
так даяк є то
ай з женами.

Послухайте вшыткы люде
пемківского роду —
хто в тым краю рідным, бідным
каламутит воду.
Послухайте, може ся вам
придаст тото в біді,
може навчыт шанувати
братів і сусідів.

(Амброз)

Місце для рефлексий

Гультнул єм на оне „свято культуры", хоц так по правді – не хце ся мі уж на не ходити. По-єдно – што невельо уж єден культуры, а по-друге, же з тым пятьом чысто єден як в Рускых: „У нас девять месяцев зимы, а так всьо лето і лєто". То гейбы за якысу кару так ся діє, мушу ся, кєд верну. Бозюся зьвідати – за яку то. Правда, як там боканчів не повалям, бо іх не мам, але і ніе шкода.

Та уж, ногы – ногами! Душа мя болит. Нашому Русенкови тоты з „маленького Парыжа" (як писал Желем) причынили на памятнику в музеі десят рокіе, гевсы зас политают же ся в Лабовій родил (а Гунянка певно в Красній). Годны іщы речы – же виділи як ся родил... Но але – кєд заєдно єден ліє і ліє, та певно не лем ногам, але і голові шкодит. Прецяпат мозок доцяп. (ПеТро)

W NUMERZE:

str. 2 – prezentacja numeru;
str. 3 – *Nowiny – nie nowiny, nie tylko z Łemkowyny*;
str. 4 – *Z komentarzem i bez* – wycinki z prasy;
str. 5 – *Z łemkowskiego rodu* (Petro Kohut) – Spojrzenie na życie Modesta Mencińskiego z okazji 125 rocznicy urodzenia;
- Życzenia dla Ewy Wansacz, z okazji 50 rocznicy urodzenia poetki;
str. 6 – *Ruch rusofilski, lipiec 1929 – sierpień 1920* (Bogdan Horbal);
str. 8 – *Łemkowie w Polsce są zorientowani* (Marija Malcowska) – reportaż z I Międzynarodowego Biennale Kultury Łemkowskiej i Rusińskiej Krynica '2000;
str. 9 – Pismo Wojewody Małopolskiego z okazji I MBKL/R Krynica '2000;
- *Ja Rusinem byłem, jestem, pozostanę* (Fedor Wico) rysunek satyryczny;
str. 10 – *Jak to się zaczęło* (Jarosław Horoszczak) – wspomnienia o początkach Łemkowskiej Watry na Obczyźnie,
str.13 – *Moje Michałowskie Watry* (Andryj Kopcza) – wspomnienia;
str. 16 – *I moje „piec groszy"* (Piotr Trochanowski) – przyczynek do wspomnień Jarosława Horoszczaka i Andryja Kopczy;
- Lista wspomagających wydawnictwa Stowarzyszenia Łemków;
str. 17 – *Łabędzie stado* (Wasyl Zemiak) – fragment powieści, z cyklu „Rusyniana w obcojęzycznej literaturze", zakończenie;
str. 19 – *Mój syn pisze opowiadanie* (Edmund Puzdrowski) – wiersz;
str. 20 – *Sztefan Suchyj otrzymał literacką Nagrodę im. Aleksandra Duchnowycza* (pt);
- *W domu, Mowa Rusinów, Dialog ze 100-letnim Jurkiem Bawłowiczem ze Staszczyna* (Sztefan Suchyj) – wiersze;
str. 21 – „Z wydawniczej półki" (*nn*) – omówienie wydań;
str. 22-23 – *Kim jesteśmy i czym jesteśmy* (Julian Kamenycki) – felieton, *Maksym i Klym* - żarty, *Na pulsie, Spowiedź przy piwie* (Sztefan Suchyj) – wiersze, *Miejsce na refleksje* (PeTro) – aktualności satyra, myśli, rozrywka;
- na pierwszej stronie okładki: I Międzynarodowe Biennale Kultury Łemkowskiej i Rusińskiej, Krynica '2000, sesja popularno-naukowa w Starym Domu Zdrojowym, foto: Wołodysław Hraban; na ostatniej – projekt emblematu jubileuszowej XX Łemkowskiej Watry na Obczyźnie, proj. Wanio Rusynko.

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

„B E S I D A" - dwumiesięcznik Zarządu Głównego Stowarzyszenia Łemków • Redaguje zespół: Helena Duć-Fajfer (dział literacki), Andrzej Kopcza (dział kulturalny), Piotr Trochanowski (redaktor odpowiedzialny), Jarosław Wornacz (sekretarz redakcji - historia, aktualności) • Adres redakcji: 33-380 Krynica, skrytka pocztowa 123 • Wydawnictwo: Stefan Kosowski - Zarząd Główny Stowarzyszenia Łemków, 59-204 Legnica 6, ul. Zofii Kossak 5-6 - na ten adres należy składać zamówienia na prenumeratę • cena pojedynczego egzemplarza - 3 zł.- plus opłata za przesyłkę.

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

Numer dotowany przez MKiDN

XX

ЛЕМКІВСКА ВАТРА на ЧУЖЫНІ

МИХАЛІВ
4-5.08.2000

Walter Maksimovich
Digitally signed by Walter Maksimovich
DN: cn=Walter Maksimovich, o=www.lemko.org, ou, email=walter@lemko.org, c=US
Date: 2010.02.17 20:24:23 -05'00'